

Jaarboekje van het Oudheidkundig Genootschap "Niftarlake" 1927

<https://hdl.handle.net/1874/9543>

J A A R B O E K J E
VAN HET
O U D H E I D K U N D I G G E N O O T S C H A P
„N I F T A R L A K E”

1927

ELECTR. DRUKKERIJ H. J. SMITS
OUDE GRACHT 231 — UTRECHT

L. S.

Hierbij hebben wij het genoegen ons 15e Jaarboekje aan te bieden.

Aan de medewerkers betuigen wij onzen hartelijken dank.

Na al hetgeen reeds in vorige jaargangen behandeld is, schijnt de stof nog lang niet uitgeput, zoodat wij ons voor toezending van bijdragen voor het volgend jaar aanbevelen.

De Redactie van het Jaarboekje:

J. G. Th. GREVENSTUK.

Dr. D. A. W. H. SLOET.

Mr. Ds. J. W. VERBURGT.

October 1927.

BESCHERMHEER.

Dr. H. Th. 's JACOB, Commissaris der Koningin
in de Provincie Utrecht.

BESTUUR.

Mr. Ds. J. W. VERBURGT, Leiden, *Voorzitter*.
J. G. Th. GREVENSTUK, Baambrugge, *Secretaris*.
Dr. D. A. W. H. SLOET, Abcoude, *Bibliothecaris*.
J. D. BASTERT, Breukelen, *Penningmeester*.
W. H. KOOMANS, Haarlem.
L. SCHIETHART, Vreeland.
Jhr. J. K. LAMPSINS VAN DEN VELDEN, Doorn.

Dagel. Bestuur.

V. L. Baron VAN BOETZELAER, te Twello.
M. ONNES VAN NYENRODE, te 's-Gravenhage.
J. WARMOLTS, te Kortenhoef.
E. A. H. A. VAN DE VELDE, te Loenen.
N. BASTERT, te Loenen.
Jhr. C. H. C. A. VAN SYPESTEYN, te Loosdrecht.
Dr. A. M. HARTOG, te Maarssen.
Mr. W. H. KÖHLER, te Maarssen.
Mr. W. B. WESTERMANN, te Maarssen.
E. G. WENTINK, te Amsterdam.
KEES VALKENSTEIN, te Vleuten.
F. C. C. Baron VAN TUYLL VAN SEROOSKERKEN,
te Zuilen.
JAN VAN DER LIP, te Utrecht.
Jhr. Mr. C. DEDEL, te Abcoude.
Dr. J. J. F. STEIJLING, te Maartensdijk.
A. VAN BEEK, te Weesp.

LEDEN.

Abcoude:

Ds. G. G. J. Bleeker.
Jhr. Mr. C. Dedel.
C. M. L. Kouw.
Th. Moinat.
W. F. Pape.
W. H. van de Poll.
H. van Raan.
Joh. Rentinck.
W. W. E. Rosenkötter.
Past. Dr. D. A. W. H. Sloet.
J. Trouw.
A. Th. Vis.
Joan Vis.
S. G. van der Werff.

Alkmaar:

Mej. J. W. H. Spruit.

Amsterdam:

G. Ansoul.
A. J. Boom.
K. H. Broekhoff.
A. van der Bijl.
Mej. G. van der Bijl.
A. van Donselaar.
L. W. Doude v. Troostwijk.
Jan W. den Duijn.
Mej. Ida Haan.
P. Jansen Hzn.
Mr. N. J. C. Kappeyne van
de Coppello.
P. A. Kater.
L. P. G. Kerkhoff.
H. L. Klein.
J. H. Roosenschoon.

H. F. L. Schöler.
D. Straus.
J. Vriesendorp.
E. G. Wentink.
Mr. P. L. de Vries Feijens.

Ankeveen:

P. J. Eijma.
E. R. D. Schaap.

Arnhem:

Mr. W. F. E. Spiering.

Baambrugge:

Mej. D. van Doorn.
J. G. Th. Grevestuk.
Th. E. Grevestuk.
Mej. Wilh. F. Grevestuk.
C. P. de Groot.
Ds. H. Haselager.
C. F. Jonkhart.
R. L. Otten.
Mr. L. R. Otten.
L. Portengen.
F. Rijke.
A. Schoenmaker.
Mr. J. Schoenmaker.

Baarn:

Jhr. J. Hooft Graafland.
Mevr. E. H. Rutgers van Ro-
zenburg—Baronesse van
Hardenbroek.
P. E. Tegelberg.

Bilthoven:

D. R. Buma.
K. P. Maclaine Pont.

Breukelen:

J. D. Bastert.
D. J. M. Bianchi.
Johan Bleeker.
St. Breuninghoff.
A. H. Colenbrander.
A. H. Doude van Trootswijk.
Herm. v. d. Grift.
C. G. Hoekstra.
G. C. Hoekstra.
Mr. M. P. Th. à Th. van der
 Hoop van Slochteren.
Dr. D. M. Hoogland.
C. de Joncheere.
W. J. Jonker.
E. B. van Jusingha.
J. Kasteleijn.
B. Land.
E. J. Ligtelijn.
H. J. van 't Lindenhout.
A. H. Loeff.
C. W. Matthes.
Hans Matthes.
Jac. Molenkamp.
Deken P. W. A. Pieck.
Ph. J. Schippers.
Dt. K. de Snoo.
Mevr. S. A. de Snoo-Sillevis.
B. G. P. Verbiest.
W. J. Vos.
Mej. J. M. E. Willink van
 Collen.
Mej. M. E. Willink van Col-
 len.
C. W. Wüstenhoff.

Brummen:

Dr. H. Th. Barbas.

Bussum:

Jan de Grijs.
M. Hartzema.
Bern. L. A. M. v. Ogtrop.

Culemborg:

J. van Holthoon.

Deventer:

Past. W. M. A. van Rijn.

Doorn:

Jhr. J. K. Lampsins van den
 Velden.

Driebergen:

Jhr. P. P. de Beaufort.

's-Graveland:

Mr. D. J. A. Baron van Ha-
 rinxma thoe Slooten.

's-Gravenhage:

Bureau der Rijkscommissie
 voor de Monumenten.
M. Onnes van Nyenrode.
Mevr. A. Portengen—van
 den Broeke.

Groningen:

Kapelaan F. J. Schoemaker.

Haarlem:

W. H. Koomans.
C. Maarschalk.

Harreveld:

Pastoor J. J. Swildens.

Heemstede:

J. C. Brand Jr.

Hilversum:

D. de Bree.
Mr. A. le Cosquino de Bussy.
C. L. Heek.
Mevr. A. J. Kardux- ten
Hoopen.
J. Kardux.
Gen. Maj. E. Luden.
C. Metzelaar.
P. A. Pijnappel.
J. Schipper Jr.

Hoorn:

U. G. Dorhout.

Kortenhoef:

Ds. J. van Bruggen.
J. Warmolts.

Krommenie:

P. van Walbeek.

Leiden:

Mr. Ds. J. W. Verburgt.
Dr. F. C. Wieder.

Loenen:

N. Bastert.
Goswin H. Boner.
G. J. Dokkum.
H. Hissink.
J. M. C. van Kempen.

Mr. H. P. Loggere.
L. L. Posthuma.
E. A. H. A. van de Velde.
Jan de Vries.
W. H. Willms.

Loenersloot:

Pastoor B. J. Brouwer.
Ir. E. Middelberg.
Mevr. de Wed. G. A. A.
Middelberg-Hallmann.

Loosdrecht:

Prof. Dr. K. H. Bouman.
Mevr. Kappeyne van de
Coppello-Wijgers.
Jhr. Q. J. van Swinderen.
Jhr. C. H. C. A. v. Sypesteyn
W. Voogsgeerd.

Maarssen:

R. H. Driessen.
A. M. Hartog.
F. Hoosemans.
L. G. Jamies.
G. A. le Jolle.
J. M. de Muinck Keizer.
Mr. W. H. Köhler.
Dr. A. R. van Linge.
A. T. Plomp.
J. B. Scheuer.
J. G. Suring.
C. W. E. v. Voorst v. Beest.
J. P. van Voorst van Beest.
C. E. Wolff.
Mr. W. B. Westermann.

Maarsseveen:

Dr. A. M. Venker.
Frans Smithuysen.
H. Schoenmaker Ezn.

Maartensdijk:

J. L. Krom Hzn.
Dr. J. J. F. Steijling.

Montfoort:

J. B. Kemme.

Mijdrecht:

Pastoor J. Heerschop.

Nederhorst-den-Berg:

C. A. de Bree.
Dr. A. van Dongen.
Mr. W. I. Doude van
Troostwijk.
A. J. Middig.
Mevr. C. A. Pos—Kofloed.

Nieuwersluis:

Th. W. Blijdenstein.
Douair. A. Baron de Girard
de Milet van Coehoorn.
Mr. U. H. van Notten.
Th. J. Verrijn Stuart.

Nigtevecht:

M. H. Laddé.

Rhenen:

J. Houtman.

Rotterdam:

Bibliotheek der gemeente
Rotterdam.

Salatiga (Java):

Mr. Dr. L. Fr. H. J. Schöler.

Soesterberg:

Luit. J. Th. H. v. Weeren.

Twello:

V. L. Baron van Boetzelaer.

Utrecht:

J. B. P. Biegelaar.
Dr. C. Broeksmit.
Dr. Ch. M. A. Bijleveld.
J. H. M. Doude v. Troost-
wijk.
Pastoor L. J. v. d. Heijden.
Jhr. Mr. J. Hoofd Graafland.
H. van der Lip.
Jan van der Lip.
Jhr. Dr. Quarles van
Ufford.
A. Ph. Ridder.
Mr. W. C. Schuylenburg
H. J. Smits.
P. J. G. Verburgt.

Vleuten:

Kees Valkenstein.

Vreeland:

A. S. Bartstra.
C. Blatt.
H. N. Blatt.
P. J. C. Blatt.
G. Ph. Ittmann.
C. A. Lion Cachet.
L. Schiethart.
G. J. Weijland.

Wassenaar:

Mevr. W. M. Terpstra-
Reerink.

Weesp:

A. van Beek.
 Th. J. Houtman.
 H. de Kloet.
 J. G. Nordemann.
 Pastoor J. Ruijter.

Weesperkarspet:

J. C. F. Bletz.

Winterswijk:

J. L. Thielking.

Zeist:

I. A. Lantsheer.

Zuilen:

J. Jonker Gzn.
 F. C. C. Baron van Tuyll
 van Serooskerken.
 Wybren Wijmstra.

Zwolle:

Dr. G. A. B. Fijn van Draat.

DONATEURS.*'s-Gravenhage:*

Mr. Dr. F. A. C. Graaf van
 Lynden van Sandenburg.

Amsterdam:

Mr. R. H. Erdmann.

BEGUNSTIGERS.*Abcoude:*

D. van Teeseling.

Baambrugge:

G. Feringa.
 J. van Heerden.
 W. C. Smuling.

Breukelen:

J. H. M. Janse.
 Ds. C. J. H. Verweijs.

Kortenhoef:

J. C. Koops.

JAARVERSLAG

Ouder gewoonte had op den vastgestelden tijd de Algemeene Ledenvergadering te Nieuwersluis plaats in het welbekende Hotel „de Kampioen”.

Op deze vergadering werd allereerst een woord aan de nagedachtenis van de drie aan het Genootschap ontvallen leden, de H.H.: Mr. H. J. Doude van Troostwijk, Dr. A. J. Portengen en D. de Zwart gewijd. De gebruikelijke verslagen van Secretaris en Penningmeester werden vervolgens uitgebracht, waarna werd overgegaan tot bespreking van de verdere punten der Agenda.

Tot leden van het Dagelijksch Best. werden gekozen de H.H.: Jhr. J. K. Lampsins van den Velden te Utrecht en L. Schiethart te Vreeland.

Tot Bestuursleden werden benoemd:
voor Abcoude Jhr. Mr. C. Dedel;
„ Maartensdijk Dr. J. J. F. Steijling;
„ Weesp A. van Beek.

De aftredende leden van het Bestuur, de H.H. Wentink te Utrecht, Kees Valkenstein te Vleuten en F. C. C. Baron van Tuyl van Serooskerken te Zuilen werden herkozen.

Allen hebben hunne benoeming aangenomen.

Ingekomen was een officiële uitnoodiging van B. en W. van Montfoort, tot het houden eener excursie naar hunne gemeente. Met veel genoegen werd deze uitnoodiging aangenomen; de vergunning van den Minister van Justitie, om de Tuchtsschool voor meisjes te mogen bezoeken, werd weldra verkregen. De H.H. Lampsins, van der Lip, en Colenbrander, tot leden der excusie-commissie benoemd, zorgden voor een uitstekenden gang van zaken.

Het verslag van het „Centrum”, opgenomen in het jaarboekje 1926, geeft een duidelijk beeld van het welslagen dezer excursie.

Besloten werd, weder en jaarboekje uit te geven. Lezingen werden in het afgelopen jaar niet gehouden.

Met vreugde zij ten slotte vermeld, dat het ledental sedert korten tijd van 175 is gestegen tot ruim 200. Moge die bloei van ons Genootschap bestendig blijven!

Nieuwersluis, Juni 1927.

De Secretaris:

J. G. Th. GREVENSTUK.

Staat van Ontvangsten en Uitgaven over het 15de Genootschapsjaar 1926.

ONTVANGSTEN.

Batig saldo	f 420.29½
<i>Later geïnde contributies over 1926:</i>	
3 leden	f 7.50
Over 1927:	
199 leden	497.50
1 lid	5.—
1 "	3.—
1 " (bijk.)	1.50
7 begunstigers	7.—
1 donateur	10.—
1 "	5.—
Verk. Jaarboekjes	536.50
Batig saldo excursie Montfoort	13.30
Batig saldo excursie Montfoort	1.94
Totaal	972.03½

UITGAVEN.

Jaarboekje 1926	f 375.86
Incassokosten, drukkosten, zaalhuur, porti- en andere kleine kosten, samen	80.17½
Batig saldo	516.—
	456.03½
Totaal	972.03½

J. D. BASTERT,
Penningmeester.

Excursie langs de Vecht naar Weesp.

28 Juli 1927.

De jaarlijksche excursie bestond dit jaar niet uitsluitend in het bezien van oude verweerde gebouwen of bestofte documenten, doch werd nu eens gehouden in de open lucht en op het water. Met een salonboot van de firma J. J. Baas uit Amsterdam werd vanaf het Ondiep te Utrecht de tocht ondernomen langs de eeuwenoude Vecht, aan welker stroom weemoedige en blijde herinneringen verbonden zijn.

De voornaamste souvenirs zijn wel uit de 17e en 18e eeuw, toen de Amsterdamsche patriciërs hun zomervermaak buiten de stad gingen zoeken, bij voorkeur langs de Vecht en zich daar buitenplaatsen deden bouwen of verbouwen, die onderling een edelen strijd voerden in schoonheid en behagelijkheid. Vele van die villa's waren lusthoven en hadden een Europeesche vermaardheid. Verschillende dichters uit den gouden tijd en daarna hebben deze heerlijkheden bezongen en bewierookt en in vloeiende poëzie vereeuwigd.

Verschillende als: Zijdebalen, Elsenburg e.a. zijn door den sloopershamer verpletterd; anderen zooals Vechtwijk en Petersburg bestaan alleen nog maar als woon- of pakhuis, of zijn tot fabriek herschapen. Toch zijn er nog veel overgebleven en zeker genoeg om er een boottochtje voor over te hebben

Van Utrecht langs Zuilen tot Maarssen is er veel van het landelijk schoon opgeofferd aan de industrie, die zich daar alengs uitbreidt: pannen- en steenfabrieken, metaalbewerking e.d. verschaffen daar de bevolking een bron van levensonderhoud. Voorbij Maarssen echter wordt het oog vergast op heerlijk natuurschoon: de buitenplaats Goudensteyn, thans bewoond door de familie Royaards, ligt daar met zijn rijkdom van aangelegde parken en tuinen als een gouden steen aan den zilveren Vechtstroom.

De groote dichter Const. Huygens heeft het in enthousiaste regelen verheerlijkt.

Als korte onderbreking werd het raadhuis van Maarssen bezocht, vroeger was dit een heerenhuis, waaraan nog herinneringen uit den tijd der Noormannen verbonden zijn.

Zoo ook werd een bezoek gebracht aan het pas in gebruik genomen gemeentehuis van Breukelen. Dit oude huis ligt daar verscholen in een groot plantsoen: Huis en Bosch genaamd. De achterzijde is — zooals de meeste buitenplaatsen — aan de Vecht gelegen en geeft een heerlijk uitzicht. In dit gebouw is ook het kantongerecht gevestigd. De meeste dezer gebouwen zijn in 18de eeuwschen stijl opgetrokken of gerestaureerd: breede gangen, groote hal, hooge zalen en vertrekken, eikenhouten betimmeringen, alles soliede en kostbaar.

De wethouder, de heer Verbiest, ontving de gasten en leidde hen rond in de verschillende vertrekken. De heer Verburgt, voorzitter van Niftarlake, dankte voor de bereidwilligheid.

Hierna ging de tocht verder langs de licht-groene boorden der Vecht, weldadig afgewisseld door schitterende heerlijkheden, die daar liggen als parelen aan een kronkelend zilveren snoer.

Wij passeerden Weeresteyn, Gunterstein, waarvan Claas Bruin in zijn Zegepraal van de Vecht gedicht heeft:

'k Zie Guntherstein, dat praalgebouw,
Dat lustpaleis van Heer van Collen,
De Hoofdschout van beproefde trouw. (1790).

In de 17e eeuw heeft daar onze staatsman Johan v. Oldenbarneveldt gewoond. Vervolgens varen we langs Vijverhof, het uitgestrekte Over-Holland te Nieuwersluis, thans bewoond door mr. Doude van Troostwijk.

En zoo de Vecht verder afglijdende zien we de slanke middeleeuwsche toren van Loenen, ietwat scheef gezakt naar het westen, zich fier boven de natuurschoonheden verheffen, als wilde hij die allen beheerschen en beschermen.

Loenen wordt door een der dichters „Het Stichtsche Paradijs” genoemd. En terecht: want al heeft het ook veel van zijn schoonheden moeten prijsgeven, toch blijft het, zooals het daar aan den breeden Vechtstroom is neergeveld, een bekoorlijk plaatsje. Eerstens om zijn mooie 14de eeuwsche Gothische kerk, thans Hervormd, maar daarnaast heeft het heerlijke buitenplaatsen. Noemen we slechts Vreedenhoff, met het monu-

mentale inrijhek, een stuk kunstsmeedwerk uit het midden der 18de eeuw, zooals er geen gelijke in den omtrek te vinden is. Er loopen nog verschillende legenden over het ontstaan van dit beroemde hek, in verband met den dezer dagen plaats gehad hebbenden verkoop van Vreedenhoff.

Verderop ligt Ouderhoek, destijds bewoond door den heer Ant. v. Hoek en in gedicht vereeuwigd door Anton Janssen; Uiltje, thans bewoond door den heer Blijdenstein; Vechtlust van de familie van Rhenen van Lexmond; Terra Nova e.m.a. De natuur heeft hier met kwistige hand haar schatten uitgestrooid, en de vaardige hoveniershand doet het zijne om ze te verfraaien.

Voorbij Loenen, in de richting Vreeland, worden de buitenplaatsen zeldzamer. De Vecht kronkelt zich hier in sierlijke bochten; men krijgt uitzicht op groenende landerijen en welvarende hofsteden. 't Is hier zooals Claas Bruyns zei:

De klaverwey geeft melk en room,
En os en schaaap het vet der aarde.

Ook komen de uitgestrekte Loosdrechtsche plassen in 't zicht, aan den uiteinden omzoomd door dicht geboomte, waarboven zich hier en daar een slanke torenspits vertoont. Schitterend zijn hier de landouwen, die om hun malschheid en kleurenpracht het oog rijkelijk verzadigen.

In het pittoreske dorpje Vreeland, onder de schaduw van het kleine oude kerkje, werd de lunch gebruikt.

De Heer Bastert, voorzitter der excursiecommissie, bracht nu een dankwoord aan de heeren, die met de regeling daarvan belast waren, inzonderheid aan den heer J. v. d. Lip te Utrecht.

Hierna werd de reis voortgezet in de richting Weesp. Verschillende oude stichtingen, deels behouden, deels reeds verminderd of verdwenen, passeerden de revue. Noemen we o.a. Petersburg, een der rijkste buitenplaatsen der 18e eeuw, waar Czaar Peter de Groote eens verblijf hield; Uitermeersche Sluis, Fort Hinderdam; het dorpje Nederhorst-den-Berg, van welks kasteel zeker dichter zingt:

't Aad'lijk Huis van Nederhorst,
Welks grond een reeks van vaste muren,
En twee paar sterke torens torst,
Gebouwd om eeuwen te verduren.

Tenslotte Zwaanwijk, thans De-Pré-stichting en Vechtwijk bij Weesp, dat tot fabriek ingericht is.

In Weesp aangekomen werd onder leiding van den heer van Beek, die zich bijzonder met de historie van dit oude stedeke bezighoudt, allereerst de Herv. Kerk bezichtigd. De toren is vermoedelijk reeds in de 13e eeuw gebouwd; de beide 1ste verdiepingen vertoonen een Romaansch karakter, hooger op heeft hij vroeg-gothische neigingen; de spits is achthoekig. Over den geheelen toren is circa 4 eeuwen gebouwd. De kerk zelf is niet zoo oud, volgens Jac. de la Torre is zij in 1462 in gebruik genomen; zij is in basiliek-vorm gesticht en maakt 'n monumentalen indruk. Het interieur frappeert door zijn wijde en slanke afmetingen. Hier vragen de aandacht een prachtig koorhek van gedreven koper uit de 16e eeuw in vroeg-renaissance-stijl; een rococo-schouw alsmede een groot orgel, gebouwd in 1823 door Gebrs. Bätz. Nog 5 andere kerken telt Weesp: de R.K. Kerk in gothischen stijl, (1876), Protestantsche kerk (1906), Luthersche kerk (1640), Gereformeerde (1861) en Synagoge (1837).

Het stadhuis doet in zijn voorgevel denken aan het koninklijk paleis op den Dam in verkleinden vorm. Ontwerp van den bouwmeester J. O. Hussly. Het werd voltooid eind 1775. Grootte hal, breede trappen, ruime zalen, passend gemeubileerd en gestoffeerd met fraaie schilderstukken, trekken de belangstelling. Enkele groote schilderijen zijn van G. J. Sibylla, die omstreeks 1650 burgemeester van Weesp was. Het museum bevat eenige doeken uit den ouden tijd, wapens, borden, teekeningen e. d.

Het laatste bezoek was aan het St. Bartholomeus Gast- en Armenweeshuis, gelegen achter het stadhuis en gesticht in 1623. Ouden van dagen en weeskinderen vinden hier liefderijke verzorging. Als bouwwerk trekt het niet veel aandacht.

Mr. Ds. Verburt uit Leiden, voorzitter van Niftarlake, dankte den heer van Beek voor zijn explicatie en sprak aan alle dames en heeren (45 in getal) het afscheidswoord en een hartelijk tot weerziens toe.

Oud-Loosdrechtsch Porselein.

Bij de Uitgeverij en Drukkerij „Hilversum” te Hilversum is een boekje verschenen over Oud-Loosdrechtsch Porselein, dat tal van wetenswaardigheden omtrent deze belangrijke kunstnijverheid bevat.

In het eerste gedeelte deelt de Heer J. Schipper Jr. vele gegevens mede over den stichter der fabriek Ds. Joannes de Mol, over het ontstaan der fabriek, de concurrentie, het bedrijf en verder hoe het met de fabriek ging.

In het tweede gedeelte geeft Jhr. C. H. C. A. van Sypesteijn eene beschrijving van het porselein, het décor, de merken en de waarden benevens een lijst van de verschillende voorwerpen in de fabriek vervaardigd.

Een aantal afbeeldingen van de Kunstvoortbrengselen, aanwezig in het Kasteel Sypesteijn zijn bij het boekje gevoegd.

Een Wolvenjacht.

1593.

Hoi! hau!, dat vaart door 't wilde woud
Met jachtgeschreeuw en hondgebas
Door eikenbosch en kreupelhout
Langs duin en dal, door poel en plas,
En Isegrim, zoo laf als wreed,
IJlt vluchtend voor den jachtstoet uit
Hier snort een pijl, daar treft een beet,
En hij betaalt het met zijn huid.

„De oude wilde wolf” was een inboorling der Germaansche wouden. Van de oude tijden af was hij inheemsch in ons Vaderland, en daarom ook een der helden van het Nederlansche dieren-epos. De naam, dien hij daarin draagt — *Isegrim* — bewijst, dat hij ook van ouds „in kwaad gerucht” stond. Geen wonder dus, dat in den Frankischen tijd de wolf de plaag van Fries en Sakser, van Chamaaf en Salier was. Bij nacht sloop Isegrim de schaapskooi binnen en groef daartoe zelfs, als een slimme dief, zich een weg onder den wand of de omheining door, of hij verschafte zich al gravende den toegang tot werf en hof en maakte er honden en geiten, hoenders en ganzen tot zijn prooi.

In troepen vereenigd, joegen de wolven zelfs op paarden en ossen en de mensch was, vooral bij felle koude, voor de aanvallen van die beruchte roovers evenmin veilig. Dan sloop de hongerige wolf om de hut van den lijfeigene of van den vrijgelatene, en sleepte in een onbewaakt oogenblik een kind uit wieg of „tobbe” weg. Op velden en wegen werden sterke mannen zelfs door troepen wolven aangevallen en verslonden.

Omstreeks 1592 was 't in Sticht al heel onveilig. De wolven waren toen zoo talrijk, dat men niet veilig het land op kon gaan.

't Werd zoo erg, dat de Staten van Utrecht er zich mede gingen bemoeien. De Spanjaarden waren weg; thans waren de wolven aan de beurt!! Op 30 April 1593 werd dan ook met medewerking van Prins Maurits een groote klopjacht georganiseerd in het Sticht, in het land van Woerden, Gooiland en Loosdrecht. De geheele mannelijke bevolking van 14 tot 60 jaar uit bovengenoemde streken moest meehelpen.

De geheele opzet van deze jacht getuigt van organisatie-vermogen!

Het operatieterrein bestond uit Oostelijk en Westelijk Utrecht. De bedoeling was in het Oosten de wolven samen te drijven op den Amerongschen berg en het daarbij gelegen bosch. In het Westen moesten de wolven naar de Vecht gedreven worden. Van Vreeswijk over Maartensdijk en Utrecht liep de grenslijn van de twee operatieterreinen naar de Zuiderzee.

De bewoners van het Woerdensche land begonnen den 29sten April met de wolven naar 't Utrechtsche af te drijven, terwijl zij den dag daarop met de inwoners van 't Westelijk Sticht de dieren verder naar de Vecht toedreven.

De bewoners van Gooiland en Utrecht stonden opgesteld in een lange linie, die van de stad Utrecht over Maartensdijk noordwaarts op langs den grens van Gooi en Eemland naar de Zuiderzee liep.

En de bedoeling van dit alles nu was, dat die lange rij van manschappen, opgesteld van de stad Utrecht tot de Zuiderzee, naar de Vecht zou zwenken, de wolven voor zich uitdrijvende.

De manschappen uit elke gemeente stonden onder aanvoering van hun Schout, terwijl over verschillende afdeelingen rentmeesters aangesteld waren. De leiding van de *geheele* onderneming was in handen van den luitenant-houtvester van de Staten en de vier maarschalken.

Een en ander is breeder in een plakkaat omschreven, dat ons bewaard is gebleven.

Om de Vecht wel te bezetten, en het Overvechtsche kwartier met Loosdrecht van Muieveld af tot Maartensdijk toe bekwaamelijk af te jagen tot aan de rivier de Vecht toe, zullen de volgende beschrevenen vergaderen in de manier navolgende:

Eerst zullen die van Westbroek en Achttienhoven vergaderen achter de Groene Kan of Achterwetering op den weg naar de heide en zich aldaar verspreiden van het voordorp af tot omtrent de Papenmuts, zoover als zij zullen en kunnen afjagen

alle de akkers nederwaarts tot aan de Vecht, door hun kwartieren en zoo voorts tot omtrent Zuilen toe en zullen zich van daar met die van de Weerd spreiden langs de Vecht tot omtrent Maarsen toe, op de rij en aldaar blijven.

Item die van Maartensdijk zullen vergaderen aan het eind van St. Maartensdijk bij de Heerewijk en zich verdeelen van de Papemuts af langs de Heerewijk, zoo verre zij kunnen en zullen aldaar verwachten de helft van Maarsseveen, Tienhoven en Breukelerveen, alwaar zij op de rij zullen verblijven en de Vecht wel bezet houden.

Item die van Loosdrecht, Kortenhoef en Ankeveen zullen ook beginnen te jagen aan de Heerewijk, waar de voorgaande dorpen aflaten en zoo voorts nederwaarts naar de Vecht toe te weten die van Loosdrecht door hun dorp en Kortenhoef en Ankeveen door Kortenhoef tot aan Vreeland toe en aldaar verblijven en zich verspreiden als voren langs de Vecht.

Item die van Gooiland zullen beginnen van de Vuursche af, waar die van Loosdrecht, Kortenhoef en Ankeveen aflaten en zich verdeelen tot aan de Zee toe en zoo gezamenlijk afjagen gansch Gooiland, Ankeveen en zoo voort naar de Vecht, zedende ook eenigen hunner naar den Keverdijk en den Breudijk.

De voorzeide rivier de Vecht zal bewaard worden tot aan de Oostzijde van de stad Utrecht af tot den Hinderdam bij Weesp toe, te weten bij die van de Weerd en St. Katrinepoort tot Zuilen toe.

Dat nog aan de Oostzijde van Zuilen of tot Maarssen toe bewaard worden bij die van Zuilen, aan die zijde wonende en bij de helft van Maarsseveen.

Item zal bewaard en bezet worden van Maarssen af tot Breukelen toe met de helft van Tienhoven en Breukelerveen.

Item van Breukelen tot Loenen bij die van Breukelen aan de Oostzijde wonende met die van Mijnden en Oudover.

Item van Loenen af tot Vreeland bij een deel van die van Loenen; item van Vreeland tot Overmeer bij die van Vreeland.

Van Overmeer tot aan den Hinderdam zal voorzeide rivier bezet worden bij die van Overmeer.

Ongeveer in het midden van die lange rij manschappen bevonden zich de *Loosdrechters*, onder aanvoering van hun Schout Gerrit Tymeszoon. Zij moesten 's morgens bij zonsopgang gewapend met een speer, een hooivork of een verreljager,

aanwezig zijn bij de Heerewijk, d.i. bij de tegenwoordige Nederlandsche Rading. Hier moesten zij zich verspreiden zoodat zij over de Hilversumsche heide bij den Hoorneboeg heen hun gemeente over haar geheele breedte in het Oosten binnentraden en die moesten doortrekken. In het Zuiden hadden zij aansluiting bij de menschen uit Maartensdijk, Maarsseveen, Breukelerveen en Tienhoven, die door hun gerechten trokken; en in het Noorden hielden de Loosdrechters voeling met de lieden uit Gooiland, die Kortenhoef en het land verder noorwaarts afjoegen.

Die gansche rij van manschappen zwenkte dus nu naar de Vecht. Dat ging gepaard met een geweldig lawaai, terwijl de molenaars vanaf hun molens den vervolgers te kennen moesten geven welke weg de wolven genomen hadden.

Bij de Vecht had men intusschen op verschillende plaatsen ruimten met lang netwerk afgeschoten waarbinnen de wolven moesten worden gedreven. In hoofdzaak gebruikte men hiervoor de boomgaarden, omdat de netten het best tusschen de boomen konden uitgespannen worden en de wolven bovendien het liefst naar een begroeide plek vluchtten.

Van alle kanten werden nu de wolven in 't nauw gedreven. Op den Vechtdijk stonden mannen, die de dieren in de richting der netten moesten drijven; in de Vecht lagen schuiten om den wolven de overtocht te beletten; mannen te voet wierpen met korte knuppels en ruiters te paard zetten hen na. Zoo werden de wolven tenslotte binnen de afgeschoten ruimten gejaagd, waar zij werden afgemaakt.

Maar de Staten deden nog meer. Zij lieten 1000 vademen netten maken, welke op de dorpen dienst konden doen. De netten werden geborgen o.m..... in de kerken!! Kortenhoef kreeg 100 vademen, Westbroek, Tienhoven, Lopik en Loenen evenzoo veel. Vinkeveen 200 vademen. 't Kasteel ter Haar 8, 't Huis te Abcoude en 't Huis ter Aa eveneens ieder 100 vademen.

En Loosdrecht? Loosdrecht kreeg..... niets, dat komt waarschijnlijk doordat het toentertijd tot Holland behoorde.

Het zal ongetwijfeld ons, menschen van de 20ste eeuw, moeite kosten ons voor te stellen, dat in deze streek, waar nu de motorfietsen knallen en de stank- en stofmachines jakkeren, vroeger..... wolven huisden.

Hilversum.

J. SCHIPPER Jr.

Over een leelijke gewoonte in de Loosdrechten omstreeks 1607.

De herbergen in Loosdrecht mochten zich in het laatst der 16de eeuw en in het begin der 17de eeuw in een zeer druk bezoek verheugen. Daarbij werd er vreeselijk gevochten en kwamen meerdere moorden voor. Op het laatst werd het zoo erg, dat de regeering moest ingrijpen, wilde zij de Loosdrechtsche bevolking voor algeheele verwildering bewaren.

Op 15 Juni 1607 werd door Prins Maurits in overleg met den President en Raden van Holland een ordonnantie uitgevaardigd op het mestrekken.

Zij luidde aldus:

„Maurits, geboren Prins van Oranje, Grave van Nassau etc., mitsgaders de President en Raden van Holland, Zeeland en West-Friesland, den eersten deurwaarder hierop verzocht, Saluut. *Alsoo* meer en meer tot onze kennis is komende, dat in diverse dorpen van den lande van Holland en West-Friesland en momentlijk in de Jurisdictie van de Loosdrecht in dagelijkse vergaderingen en dronkengelagen zoo van oude als jonge lieden velerlei ongeregelde en petulante vechterijen gebeuren, waardoor veel doodslagen en andere zware inconvenienten worden gecauseerd, die noch naar Goddelijke noch naar wereldlijke rechten in plaatsen van justitie behooren getolereerd te worden, opdat Gods toren daarom over deze landen niet meer verwekt worden, en daarin bij ons ten opzien van diverse dorpen, waar zulks het meest geschiedde, alrede bij particuliere en lokale ordonnantien en plakكاتen is voorzien en nu mede noodig achten ook daarin te doen voorzien zooveel de Jurisdictie van de Loosdrecht voorzeid aangaat.

Zoo is het, dat wij om al het zelve zooveel mogelijk is, ook in de Loosdrecht te verhoeden, geordonneerd en gestatueerd hebben, ordonneeren en statueeren met dezen, dat van nu voortaan niemand in den bedrijve van de Loosdrecht zal mogen compareeren in eenige herbergen, huizen of plaatsen, om met eenige

personen te drinken, zonder tot vermaning van den waard of waardin hunlieder messen of geweer te leveren in handen van die, om bij dezelve weggelegd en bewaard te worden tot den tijd toe, dat de samenkomst gescheiden zal worden. Met expres bevel, dat de voorschreven waard of waardin ook gehouden zal zijn, terstond na de inkomst van dezelve personen hullieder geweer af te eischen en zoo iemand daarin bevonden wierde, onwillig te zijn, zal daaraan verbeuren een boete van tien ponden; en indien hij bevonden werd tegen iemand in arren moede het geweer te trekken, 20 ponden. Kwetst hij iemand, twintig ponden; en in zooverre hij een verholen geweer trekt, ingelijks twintig ponden en daarenboven nog wijder gecorrigeerd te worden naar gelegenheid van het delict. En indien de waard of waardin den afeisch van het geweer niet deed, zal in dat geval van ieder persoon verbeuren tien ponden en bovendien in drie maanden niet mogen tappen, noch gasten zetten en zal ook de waard of waardin gehouden zijn binnen drie dagen na de geschiedenis van eenige vechterij of weigering van het overleveren van het geweer als voren den officier aldaar denuntieeren hetgeen ten hunnen huize dienaangaande geschied zal zijn op peene van te verbeuren twee ponden van ieder persoon, die zij niet zullen hebben aangebracht, opdat alzoo het kwaad aan den dag gebracht zijnde, de overtreders gestraft mogen worden volgens en vermogens deze ordonnantie, behoudens dat de maaltijden in de voorzeide vergaderingen of personen zullen hebben en gebruiken mogen hun broodmessen alleenlijk en langer niet, maar zullen dan wederom geleverd worden als te voren. En bij al dien daar eenige vechterijen worden gemaakt of aangesteld gedurende den voorzeiden maaltijd zal men ook verbeuren al zulke boeten en breuken als hiervoren verhaald.

En zoo iemand eenig ander instrument van wapenen op een ander trekt of velt, diezelve zal ook verbeuren een boete van tien ponden, 't zij waar het geschiede. Dat ook voorts van nu voortaan alleen degenen, die in de Jurisdictie in een bedrijve, als boven (gezegd is), gekwetst zullen worden, terstond, eer hun bij eenigen chirurgijn, meesteren of anderen personen door last of raad van dezelve of van den gekwetste zelve, wie die wesen mocht, die tweede pleister gelegd worden, zich zullen vertoon en aan den Officier (Baljuw) van de Loosdrecht voornoemd en hun wonden laten schouwen, op de verbeurte van tien ponden bij degene, die contrarie zal gedaan hebben. Dat

mede de gekwetste zal gehouden zijn, te releveeren dengene die hem de kwetsuur gegeven heeft, op een boete van tien ponden, alles tot veertig grooten Vlaamsch (elk pond gerekend) of anders bij eede expurgeeren zal, niet te weten, wie hem de kwetsure heeft gegeven. Interdiceerende voorts op gelijke boete de chirurgijns, meesteren of andere personen bij henzelfen of door hun lieder bevel of raad als voorzeid is, iemand de tweede pleister te leggen, voor en aleeer hunlieden zal zijn gebleeken, dat de officier voornoemd die voorschreven wonden geschouwd zal hebben. Alle die voorzeide breuken te appliceeren ten profijte van den officier van de plaats en Jurisdicctie voornoemd. En opdat niemand binnen de Jurisdicctie van de Loosdrecht van deze tegenwoordige ordonnantie eenige ignorantie zoude pretendeeren, lasten en bevelen wij den eersten deurwaarder, hierop verzocht van wege de hooge overheid, dezelve ordonnantie in den bedrijve van de Loosdrecht, ten verzoeke van den officier en ter plaatse, waar men gewoon is publicatie te doen, openbaar voor den volke te publiceeren; ordonneerende een iegelijk, zich naar den inhoud van die te reguleeren, op de breuken en poenen, daarin begrepen; van hetwelk te doen wij denzelven deurwaarder geven volkomen macht, autoriteit en bizonder bevel.

Gegeven in 's-Gravenhage onder het zegel van Justitie, in den vorm van plakkaat hieronder afgedrukt, den vijftienden Juni anno zestienhonderd en zeven, en was geteekend

A. DUYK.

Deze verordening kwam dus hierop neer, dat ieder die in de herberg kwam, verplicht was z'n wapenen af te geven aan den waard of waardin, die ze bewaarde tot men de herberg verliet. De waard(in) had zelfs het recht dit te eischen. Deed men het niet, dan mocht in drie maanden niet getapt worden en werden al de personen, die zich in de herberg bevonden, beboet. De waard of de waardin zorgden er daarom wel voor, tijdig de wapens in te nemen, op gevaar af anders hun klanten kwijt te raken.

Werd een vechtpartij niet aangegeven, de waard(in) moest er voor boeten!!

En dan was er nog een eigenaardige maatregel bij. Wordt tegenwoordig iemand gekwetst, hetzij met een mes gestoken of anderszins, dan haalt men zoo spoedig mogelijk den dokter.

Maar toen niet. Ieder, die verwond was in een vechtpartij, licht of zwaar, werd onverwijld voor den Baljuw of voor den Schout gebracht. Deze bekeek de gekwetste, waarna men zich kon laten verbinden. Ging men niet eerst naar den Baljuw; wel, dan werd boete opgelegd!

Een dokter — of juister gezegd de chirurgijn — die een gewonde verbond, welke niet eerst voor den Baljuw geweest was, werd ook beboet. Een gekwetste was gehouden alles te vertellen wat hij van een vechtpartij wist. Deed hij het niet, alweer volgde boete.

Overal stond dus boete op!!

Maar voor wie waren nu de opbrengsten der boeten.

De Baljuw van Loosdrecht zei „voor mij, want het staat in de ordonnantie”.

Neen, zeide de Ambachtsheer, dat is onjuist; volgens aloude rechten kan ik aanspraak maken op een derde van alle boeten en breuken, die in Loosdrecht opgelegd worden.

Nu waren de Baljuw en de Ambachtsheer verstandige menschen. Zij wisten, dat procederen veel geld kost. Zij kwamen daarom overeen over hun kwestie door een scheidsgerecht te laten beslissen. Een viertal arbiters werd benoemd; een van hen was Ds Houtman, predikant in de Oude Loosdrecht. Hoe de beslissing gevallen is, weten we niet; wel, dat de ordonnantie nog lang van kracht gebleven is. Thans geldt zij natuurlijk niet meer en is zij geheel overbodig. Dikwijls blijft in een plaats een ingeslopen kwaad lang bestaan, maar Loosdrecht heeft hierop een gunstige uitzondering gemaakt.

De latere geschiedschrijvers maken er dan ook geen melding meer van.

Hilversum.

J. SCHIPPER Jr.

De bemoeiingen van P. C. Hooft met Weesp en Weespercarspel.

Mijn zoon moet veel historie lezen
en overpeinzen, want daarin is de eenige
— ware — philosophie.

NAPOLÉON.

Dat men uit de brieven van een scherpzinnig man als Hooft was, wel iets leeren kan omtrent de zeden en gewoonten zijner tijdgenooten in de Stad Weesp en hare ommelanden, ligt voor de hand.

Zijn ambt als hoofd-officier bracht hem op allerlei manieren met de menschen in contact en lang niet altijd ontmoette hij hen op hun voordeeligt.

Bij het doorlezen van zijn door van Vloten verzamelde brieven stuit men al dadelijk op een voor Weesp minder aange-naam geval.

In het laatst van het jaar 1615 was n.l. ter kennis van Hooft gekomen, dat een stadsbode te Weesp, 's mans naam verzwijgen wij maar, zich vergrepen had aan een meisje van 5 jaar. De eischen die destijds aan een stadsbode werden gesteld, waren blijkbaar niet al te zwaar, want Hooft schildert hem af als: „traegher van vernuft als gemeen”.

De zaak werd door de Schepenen onderzocht en dit college bracht den man tot bekentenis en veroordeelde hem tot zes weken op water en brood en een boete van 75 gulden.

Hooft was niet erg tevreden met dit milde vonnis, vooral niet omdat de bode niet tevens uit zijn bediening was gezet.

Hij klaagt er dan ook over in zijn brief aan de Heeren van de Rekening in den Haag, dat de Schepenen op zijn navraag dien-aangaande hebben bericht, dat op dit punt niet was gelet, wat Hooft aanleiding geeft om te constateeren dat „in dese kleine stedekens de saecken niet so ernsthaftigh gehandelt worden”. Hij vraagt voorts wat te doen in deze zaak, want de bode was na het uitzitten van zijn straf weder gewoon in functie getreden, hetgeen naar zijn meening de „eere van de justitie” verkortte.

Gelijk men ziet staan de toenmalige Weesper rechters bij Hooft niet bijzonder hoog aangeschreven.

In 1616 schrijft Hooft over de geestelijke verzorging van Weesp aan Oldenbarneveldt. We lezen, dat de stad Weesp naar verhouding van hare „kleinheid, sedert eenigen tijd herwaerts merckelijk gezegent met welvaart en met aanwas van Volcke” was, hetgeen ten gevolge had, dat naar het oordeel van Burge-meesteren en Regeerders van Weesp het voor één predikant te druk werd, waarom zij Hooft verlot vragen om hem tot hulp een ziekentrooster te geven, zoodat de dominé geen ziekenbezoek meer behoeft te doen.

„Waarin ik hem”, zegt hij „gaarne ten gevalle ben geweest.” (De ziekentrooster is in 1624 vervangen door een tweeden predikant. In de annalen der Ned. Hervormde Gemeente, lezen wij dat in dat jaar als tweede predikant werd benoemd Hermanus Joannis uit Loenen.

De Weesper Schepenen handelden niet steeds naar de opvattingen van den Baljuw, want in 1618 ontstond er weder een geschil, naar aanleiding van een zaak, die een eigenaardig licht werpt op de toenmalige huwelijks-gewoonten in de Stad Weesp. In dat jaar zag Hooft zich verplicht om bij het Hof in appel te gaan van een vonnis der schepenen, waarbij zeker „bedaeht jonkman” ter zake dat hij eene jonge weduwe, bij wie hij een jaar als knecht had gediend, een som van *f* 500.— had „ontdraeghen”, een mooier woord voor ons tegenwoordig „verduisteren”, en waarin hij werd veroordeeld tot *f* 25.— boete, hetgeen volgens het gevoelen van Hooft *f* 1000.— had behooren te zijn.

Bij het door den Baljuw ingestelde onderzoek bleek, dat de jonkman de penningen had ontvangen als uitkoop voor een trouwbelofte „tusschen hem en haer gepasseert, op de welke hij bij haer oock had geslaperen”, hetgeen door de weduwe, die inmiddels met een ander was getrouwd, werd ontkend.

Er blijkt uit de ambtelijke brieven van Hooft, die alle in den kanselarij-stijl van dien tijd, geschreven zijn, dat de door van Lennep in zijn Ferdinand Huyck beschreven bekkensnijderij niet alleen in Gooiland maar ook in Weesp en Weespercarspel vrij druk beoefend werd.

Zoo geeft hij in 1621 een advies aan Prins Maurits ingediend ten gunste van zekeren Thonis Houtman.

Het geval had zich aldus toegedragen:

„Suppliant met ander geselschap ten gelaeghe wesende in zekere herberghe aan den overwegh in Weesper-Carspel het bestaen heeft over tafel heen nae zich te nemen het mes van zeker jonkman omtrent hem zittende”.

Hieruit ontstond een vechtpartij waarin de schuitenvoerder Thonis Houtman zich mengde, die in gevecht met den eigenaar van het mes dezen doorstak. Daar nu de moord blijkbaar was uitgelokt geeft Hooft een gunstig advies omdat „de neergeslagene altijd heeft gegaen voor een kriegel, onrustig persoon en haestigh ter handt” terwijl Houtman wordt geteekend als onbesproken van handel en wandel, die zich met de weduwe en maege van den doode heeft verzoend.

Eenigen tijd later pleit Hooft om genade voor Frans Abrahamszoon, die te Weesp in ongeveer gelijke omstandigheden als in 't voorgaande geval beschreven, eenen zekeren Cornelis heeft doodgestoken. Als reden voor dit, voor den moordenaar gunstig advies, geeft Hooft aan, dat de vader van den suppliant zich langen tijd eerlijk in den oorlog heeft gedragen en dat de verdachte is „van de luiden der Religie”.

Nog meermalen moet Hooft optreden in verband met doodslagen, begaan bij bekkensnijderijen, hetgeen er op wijst dat in zijn tijd te Weesp en omgeving nog ruwe zeden heerschten.

In 1624 moest Hooft optreden als hoofd-officier, als krijgsman in werkelijken dienst, want in de Sprokkelmaand van dat jaar deed Graaf Hendrik van den Berg een inval op de Veluwe. Om den doortocht van den Graaf naar Holland te beletten, was Maurits in persoon naar Utrecht gegaan om orde te stellen op het openbijten der rivieren tot aan den Zeekant toe. In Februari gaf Hooft per expresse kennis aan den Prins, dat de Vecht, van den Hinderdam af tot aan Muiden toe, opengehouden werd. Daar echter de Graaf van den Berg inmiddels terug getrokken is, verzoekt hij om bericht of de openhouding van de Vecht nog langer noodig is.

Vijf jaar later werd Hooft opnieuw belast met maatregelen om de verdediging van zijn Baljuwschap te verzekeren. Dat was in 1629, toen de vijand, om Frederik Hendrik te verlokken de belegering van den Bosch op te geven, opnietw een inval op de Veluwe deed.

In een brief aan Joost Baek van 31 Juli 1629 schrijft Hooft over deze gebeurtenis. Uit dit schrijven vernemen wij dat er aan den Hinderdam conferenties plaats hadden tusschen de ge-

machtigden van Heeren Staten met Heeren Staten van Utrecht.

Daar lag in die dagen de sluis die het opstuwende water van de Vecht moest keeren, en deze lag op Stichtsch gebied, zoodat Utrecht verlof moest geven om door middel, mede van die sluis, het land zoo noodig onder water te zetten. Hij verhaalt dan, dat over gansch Holland de zesde man van de huisluiden wordt opgeprest met gereedschap om de gansche Westzijde van de Vecht tusschen Muiden en Utrecht en voorts tot Vreeswijk te beschansen „invoeghe, dat ze met een magtighe maght tegen alle geweld, met Gods Hulpe” zal te houden zijn. De Drost herinnert er hun aan, dat Prins Maurits eens gezegd heeft, dat hij de Vechtlinie, in staat van verdediging gebracht, met 10.000 man tegen de gansche wereld zou kunnen houden.

„Men vindt hoognoodigh” zegt Hooft „indien de vijand dieper intrekt, dat ick den dijk aan de Noordzijde van 't slot ende aen de Zuidzijde van Muiden zal doen doorsteken”, maar hij wil dat liefst niet op eigen verantwoording doen en zal daarom schriftelijken last afwachten.

Later, op den 14 Aug., nadat de vijand Amersfoort had bezet, werd de Muiderdijk werkelijk doorgestoken.

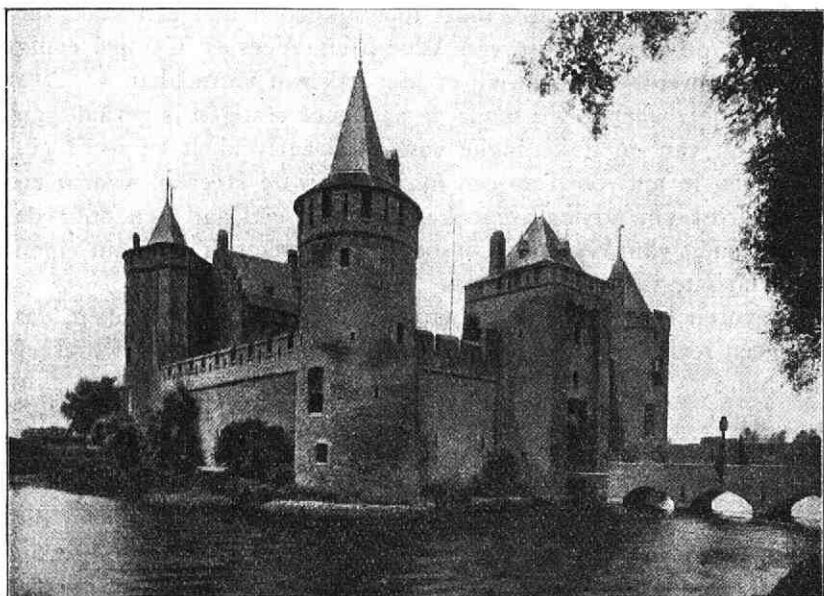
Eenige drukke dagen heeft Hooft in het volgend jaar, toen Frederik Hendrik, nadat hij 's Hertogenbosch had ingenomen, een bezoek aan Muiden en Weesp bracht. Dat was in September 1630 en verscheidene brieven maken ons met zijn „drockten” wel bekend.

Deze episode uit Hooft's leven begint met een ijlbrief van Huygens die hem van Amersfoort uit bericht, dat de Prins op 20 September „te Naarden wil eten, Muiden bezien in de achternoon ende te Wesep vernachten”.

Terstond liet de Drost het noodige verrichten om den Prins behoorlijk te ontvangen, zooals blijkt uit zijn brief aan Baek, waarin hij dezen verzoekt om onmiddellijk een „aem wijns van den besten” per bode te sturen.

Zelfs werd Sweelinck ontboden en tevens een Busschieter voor het lossen van saluutschoten.

Er werd echter een spaak in het wiel gestoken, want midden in de voorbereiding van de ontvangst, kwam er opnieuw een renbode van Constantijn Huygens, met een brief, waarin hij hem liet weten, dat de Prins, die het rechtstreeks op den Haag gemunt heeft, „so haestigh door Muyden zal trecken, dat hij geen

Muiderslot — Zuidoostzijde

geleegentheydt en heeft om het slot te bezoeken”.

Er zat dus voor den Drost niets anders op dan zoo spoedig mogelijk naar Weesp te gaan.

De wijn die voor Muiden bestemd was, werd doorgezonden naar Weesp, naar Hooft in een brief van 21 Sept. aan Baek vertelt :

„De wijn”, zoo schrijft hij, „quam rechts op 't uiterste ogenblik aan, ende — mits het spoeyen zijner Vorst Doorl. ook dat de zelve ende andere Heren, tussen de maelyden, beter met bier gedient waren, so wert luttel gedronken”.

Het Weesper-bier had destijds door het geheele land en ook nog ver daar buiten een zeer goeden naam, naar wij uit de Weesper geschiedenis weten, terwijl de omstandigheid, dat de Prins met zijn gevolg de voorkeur gaf aan het Weesper-bier boven „wijn van den besten” den goeden roep die er van dit bier uitging, ten volle bevestigt.

De Prins heeft dien nacht (20—21 Sept. 1631) geslapen te Weesp ten huize van Laurens Schouten. Het blijkt uit een lateren brief, dat Zijne Vorstl. Doorluchtigheid over de ontvangst hem te Weesp ten deel gevallen zeer tevreden is geweest.

In het jaar 1632 had Hooft moeilijkheden met een zaak, die omtrent de geschiedenis van Weesp en Weesper Carspel eenig licht verspreidt, waarom wij er hier iets van vermelden.

De brief, waarop wij thans de aandacht vestigen is gericht aan de H.H. van de Rekeninghe van de Graeflyckheit en werd geschreven in antwoord op een missive van de Heeren, waarin zij den Drost om advies verzoeken omtrent een aan hen door de Buurlieden van Weesper-Carspel gericht verzoek om hun eigen secretaris te mogen benoemen.

Tevoren had Hooft reeds aan de Buurlieden doen weten, dat zij geen recht hadden op die benoeming. Op 26 Jan. 1632 schreef hij hun :

„Dat UEd. het vreemt vinden 't salarieeren van eenen Secretaris, bij anderen gestelt, kan ick niet aennemen, gemerkt verscheide plaetsen ende, onder andere, de Stadt Naerden, subject zijn om zich te dienen van een Secretaris van den geen, die bij andere Heeren, dat recht hebbende, daartoe verkoren wordt.

Zelve die van Weesp loonen wel hune Stadtboden, die nochtans bij d'Ed. Mog. H. H. van de Rekeninghe worden gestelt”.

Hooft begint met te zeggen, dat „de gemeene buurluiden „van Bylmermeer en Carspel „geen middel ziende om te fourneeren aen de beden ende subventiën der Prinsen van den lande, nocht ander soulagement, als te komen in gemeenschap van „de publike lasten met die van de Stede Weesp, zich op die „conditie in den jaere 1481 aan Burgemeesteren ende Regeerders derzelve hebben gesubjecteert, sedert gehouden zijn geweest voor leden der burgherije, maekende, gelijk zij 't noemen, „eene kog eene tent”.

(Deze uitdrukking is afkomstig uit de handvest van Jan van Beieren van 1407; het contract van 1481, waar Hooft op doelt, is nog in het archief van Weesp aanwezig, door schrijver dezes uitvoerig beschreven in de Weesper-Weekbode van 25 December 1926).

Hooft gaat dan uitvoerig na, hoe dat „sedert 1481 tot op den dag van heden, „d'administratie der hooghe ende laaghe justitie „wordt geëxerceert onder éenen schout nochtans, die bij mij, „volgende den voet mijner voorsaeten gehouden, zoo over de „Stede als 't platte land wort gestelt. Insgelijks worden zij bedient bij eenen zelven Secretaris die der Stadt is dienende”. „Ende zyn de secretarissen successievelijk gecreëert, ook gesalarieert geweest bij Burghemeesteren en Vroedschappen van

„Weesp, alleen van oudsher, zoo verre als memorie van menschen toedraeght tot noch to zonder eenigh wederzeggen of „pretensie ter contrarie”.

De oorzaak van het veranderde inzicht van de Schepenen van 't Carspel, is volgens Hooft gelegen in de omstandigheid, dat het „den huisluiden door de lange binnenlandschen vrede, daer „'t Gode gelieft heeft, deze landen mede te begenaedighen den „vroegeren nood verwinnende en het benefice eertijds genoten, „vergetende, sedert eene wijle herwaerts ledigh gesien heeft te „peinzen op aanwas van eighen gezagh ende imminutie van „d'authoriteit der Stadt”.

Het slot van deze geschiedenis is geweest, dat aan het verzoek der huisluiden van 't Carspel geen gevolg werd gegeven. De Secretaris van 't Carspel en 't Bylmer zijn nog gedurende een paar eeuwen door Weesp benoemd.

Ons opstel zou veel te lang worden, indien wij alle brieven die op Weesp en 't Carspel betrekking hebben gingen napluizen.

Wij moeten echter een uitzondering maken voor een briefwisseling uit het jaar 1640, die een verrassend helder licht doet schijnen over de mentaliteit van het toenmalige levende geslacht. Terecht zegt de historie dat bij gebrek aan een krachtig centraal gezag in de 17e en 18e eeuw, een oligarchie zich meester had gemaakt van het gezag, dat zich zoowel plaatselijk als gewestelijk deed gelden.

Een kruiwagen was in dien tijd vaak het eenige voertuig waarmede men de reis door het leven maakte.

In een brief aan Baek van 23 October 1630, klaagt Hooft over de benoemingen en over de wijze waarop in vacatures wordt voorzien.

„De lijken zijn nog niet kouwt, of de plaetsen zijn begeven”, met deze kernachtige woorden teekent hij den toestand.

Intusschen. Hooft is niet geheel vrij van deze wijze van doen, hetgeen den lezer uit het volgende zal blijken.

In een schrijven, gedateerd 6 November 1640, schrijft D. van Eyck, schout te Weesp, aan den Drost:

„Nar groetenisse dient dezen omme UEd. te laeten weten de „gelegenheyt oft cranckheyt van den persoon van Frans van „Cruysberg, ontfangen ende president van Schepenen, waarvan „ick met UEd. gesproocken hebbe: de welcke alsnoch geheel „kranck is ende van tijt tot tijt noch krancker wort, zulx dat nae „menschenoogen te zien is, deselve daervan niet lichtelijk en

„zal opstaen, doch Godt de Heere is alle dingen almachtig ende „can 't haestich versien, dan offt het gebeurde, dat hij quam „te overlijden, zoo zal ick mij op 't spoedigsten aan UEd. adres- „seeren ende van UEd. verwachten UEd. favoraeble recomman- „datie, gunste ende geneeghenthey die ick wederomme zal zoe- „ken te recompenseeren.”

D. VAN EYCK.

Men ziet uit dezen brief dat van Eyck niet heeft afgewacht dat het lijk „kouwt” was, doch reeds voor 't zoover was den post trachtte te krijgen en ook dat hij er met den Drost over heeft gesproken.

Wij lezen nu echter, dat Hooft op den 13 December 1640, toen de Heer van Cruysberg overleden was, een aanbevelingsbrief schrijft aan de Heeren die den post te vergeven hebben voor Thomas Houtman, oud-Burgemeester van Weesp en contrelolleur van de Licenten aldaar, „alzo hij mij ende een yge-lycke bekent is voor eenen persoon, eerlyck, bequaem en gereghelt van leven”.

Uit dit schrijven zou men moeten opmaken dat Hooft aan van Eyck niet meer gedacht heeft, doch een briefwisseling met dezelfde Heeren aan wie hij over Houtman schreef, leert ons dit niet het geval is geweest.

Dat hij zelf verlegen is met het geval blijkt uit den aanhef van zijn aanbevelingsschrijven, dat aldus luidt:

„Ach, hoe zeer vrees ik voor eenen kleinachter der schaemte „bij UEd. geacht te worden. 't Is nauwelycks drie dagen gele- „den, dat ick bestaen heb UEd. gunste aen te roepen ten be- „hoeve van eenen Burghermeester van Weesp omme met het „Ontfangerschap der Licenten aldaar tee moghen worden voor- „zien ende kom mij alreeds verstouten om te bidden voor bren- „ger dezès, Dirk van Eyck ten einde hij in de plaets van den „voorzeiden tot bedieningh van 't Contrelolleur moghe gekoozen „worde.

„Maer de redenen mij priemende tot deeze tweede aenver- „ghing, zijn ingelyk bondiger dan die van d'eerste. Want hij „heeft mij etlijke jaeren gediend als Schout van Weesp met „zonderlinge trouwe, vlijt ende sorghvuldighey”.

Thomas Houtman heeft den post gekregen en heeft dien vele jaren waargenomen, naar ons uit de familiepapieren der familie Houtman is gebleken. Op 20 December 1640 werd hij beeedigd.

Toch verloor Hooft den Heer van Eyck niet uit het gezicht,

want op den 25 Mei 1645 deed hij opnieuw moeite voor hem. Thans betrof het het ambt van Majoor of Wachtmeester tot Weesp „vermits het overlijden van den tegenwoordigen”.

„Hij is een man van gereghelden wandel, gemaatigt in 't stuk „van den godsdienst, zorgvuldigh en getrouw in 't waarnemen „van zijn beroep ende in 't kort zoodanigh, dat men, mijns ge- „voelens in heel Weesp geenen bequaamer zoude kunnen op- „speuren”.

Dirk van Eyck was destijds nog steeds Schout te Weesp en — voor — zoover dit niet reeds geschied is in de brieven van Hooft, door den kunstzinnigen burgemeester van Weesp Gijsb. Janszn. Sibilla vereeuwigd op een regentenstuk, dat nog heden ten dage de raadszaal van Weesp opluistert.

„De gematigde denk- en handelwijzen ten opzichte der Godgeleerde geschillen” van Hooft zijn bekend genoeg; toch was hij meermalen verplicht, omdat hij daartoe opdracht kreeg om maatregelen uit te voeren, die zijn instemming vermoedelijk niet hadden.

Zoo heeft hij in 1622 de geheele vroedschap van Weesp afgezet, omdat deze bezwaar maakte tegen het afleggen van den eed, waarin werd beloofd dat de benoemde „de religie zooals die tegenwoordig in de publieke kerk geleerd wort” zal voorstaan en onderhouden.

Op het laatst van zijn leven heeft hij, eveneens op last, de Katholieke vergaderplaats te Ankeveen, destijds ressorteerende onder Weesp moeten sluiten.

In de Annalen der Weesper geschiedenis lezen wij hieromtrent het volgende:

De Katholieken van het Kerspel vonden op het huis Ingelburg te Ankeveen eene goede gelegenheid voor de uitoefening van hun eeredienst — al kon dit niet steeds onbelemmerd geschieden.

Althans op den 4 Jnli 1644 zagen zij hun bedehuis gesloten en verzegeld door den Drost van Muiden P. C. Hooft die bij missive van 24 Juni 1644 uit naam van Z. H. ende d'Ed. Mog. Heeren President en de raaden van Holland daartoe den last had ontvangen.

In het verhaal door hem zelve opgemaakt vinden wij de volgende bijzonderheden over zijn verkenningstocht naar Ankeveen opgeteekend:

's Middags heb ik mij, met den Schout ende twee schepenen der Stede Weesp vervoegt naar Ankeveen aan 't huys van Mr. Barthold Inghel Priester, woonende aldaar naast aan 't Sticht van Utrecht.

Ende terwijl de gebueren ons aenseyden, dat 't huis geslooten ende de Inwoonders 's morgens alle vertrokken waren, zoo heb ik doen verzoeken oft men de eene of andere deure zoude kunnen openen, ten welcken eynden de voorseyde Schout met een voet op een deur stiet, die boven gegrendeld was, maar onder niet.

Hebbende wat aangezien naar eenighe deur ofte venster, dat lichtelijker moghte te openen zijn ende geen gevonden, zijn wij weeder tot de zelve deur gekeerd ende gewaar geworden, dat zij midlerwijl ook onder gegrendeld was, waarbij bleek, dat er iemand in huis moest zijn. Derhalve heb ick doen stooten op de voorseyde deur met een stuks hout daar gevonden, ende is daarop een dienstmaecht ofte klopzuster gekomen die de deur opende ende ons boven leydde. Daar vonden wij een groote plaats geappropriert om een goet getal volcks te bergen, maar geen altaar.

Doch 't scheen, dat daar een gestaan had, ende voorseyde dienstmaecht gaf oock sulx te kennen.

Hebbende dese plaats geslooten ende verseegetl keerden wij weeder naar beneden, doorsaagen 't huis ende vonden eenen deur, die geslooten was, ende daar zy zeyde te zijn de kaamer van den Advokaat Johan Ingel. Ende alsoo wij merckten dat men daar door in een zeer groote plaats kon gaan werwaarts apperentlyck het altaar van boven getransporteert mochte zijn, soo heb ick, nadat de maecht pertinanciter ontkent had, de sleutel te hebben, doen stooten op voorseyde deur tot dat zij met 't kossyn teffens uyt den muur op de vloer viel.

Daar vonden wij een zaal langh naar gissinge omtrent veertigh ende breed omtrent vijf en twintigh voeten, de zolder gemaect met zeer groote opslaande luycken, in voege dat van aldaar oock veele luyden konnen zien en hooren.

In de zaal hingen vier ofte vijf fraaye stukken schilderinge aan de want. In 't eindt der zaele stondt een ciereleyck altaar met een schoon taffereel, voorts kandelaars met keerssen, daar lagh oock een missiekleet van rood flueel met eenigh ander tuigh dienende tot het werck.

Al 't welke geslooten en verseegetl zijnde, ben ick gekeert naar thuis te Muyden en daar gekomen ten negen uyren in den avont".

Hiermede wenschen wij dit opstel te besluiten.

Wij hebben slechts hier en daar een greep kunnen doen uit dezen rijken schat van wetenswaardigheden, die voor de kennis der geschiedenis van Weesp en hare ommelanden, wellicht van eenig nut kunnen zijn — immers — in 't verleden ligt het heden.

Mei 1927.

A. VAN BEEK.

De oudste Synagoge van de Vechtstreek

door JAC. ZWARTS

Niet lang na elkander zijn zij verdwenen, de herinneringen aan de eerste en laatste Synagogen in de Vechtstreek. Het koepletje van Vechtoever, herinnering aan de eerste Portugeesche Synagoge van Maarssen werd onlangs afgebroken en nu is dit ook het geval met de laatste Synagoge van de Hoogduitsche Joden aan de Diependaalschen Dijk.

Toch is de laatste herinnering aan de oudste Synagoge van de Vechtstreek op waardige wijze vastgelegd. Niemand minder dan Willem van Leusden te Maarsseveen, heeft de tragiek van vervallen grootheid in het stoere koper vastgegrift en aldus de melancholieke schoonheid van deze verwilderde verlaten ouden hof tot een werk van ontroerende schoonheid herschapen. De heer Van Leusden was zoo vriendelijk een exemplaar van zijn ets voor reproductie ter dezer plaatse af te staan en zoo moge hier dan eenige mededeelingen bij deze fraaie afbeelding volgen omtrent de geschiedenis van dit oude buitenhuis.

In Maarssen werd op het midden der 17e eeuw voor het eerst volgens authentieke gegevens Synagogedienst gehouden, de eerste in de Vechtstreek, zooals ik dat in de Jaarboekjes van 1920 en 1922 reeds mocht uiteenzetten, tevens de eerst bekende in het Sticht ¹⁾, n.l. waarvan ons rechtstreeksche berichten spreken. Hoewel in de middeleeuwen het Sticht reeds door Joden bevolkt was, is er het bestaan van een Synagoge in die tijden niets meer dan een hypothese. Wel is deze hypothese niet al te gewaagd, wanneer men de plaats van Maimonides bedenkt ²⁾. „Elke plaats, waar er tien van Israël zijn, is het noodzakelijk om een gebouw geschikt te maken, opdat zij zich daarin ver-

¹⁾ Zie ook mijn „Synagogen te Utrecht” in het feestboekje van de inwijding van de nieuwe Synagoge te Utrecht op 19 December 1926.

²⁾ „Hilchot Tefillin” Hoofst. XI, par. 1.

zamelen om hun gebed te verrichten, ten allen tijde, dat men het gebed verricht en deze plaats noemt men een Synagoge" of den veel sterkeren talmoedplaats¹⁾. De leden van een Joodsche Gemeenschap kunnen, volgens Joodsch recht, elkander *dwingen* den bouw eener Synagoge te verzorgen".

Met de „oudste" synagoge van de Vechtstreek en het Sticht bedoel ik hier echter die, waarvan ons de oudste berichten bewaard zijn gebleven. Direct tot ons gekomen zijn deze berichten niet. Integendeel zij zijn zooveel mogelijk geheim gehouden. De Marranen, die omstreeks 1650 Maarssen opzochten, kwamen in hoofdzaak om er hun zijde-industrie te vestigen, die hen te Amsterdam niet werd toegestaan en in de tweede plaats om het dorp in het seizoen als vakantieoord te gebruiken. Zij konden, gezien de middeleeuwsche Jodenafkeer die er bij traditie bleef heerschen, weinig op gesteld zijn, om zulks langs officieele weg te probeeren, wat hen dan ook officieel geweigerd zou worden. Op een buitenplaats van één hunner kwamen zij in een zaal bijeen, en van nu af vingen geregelde Synagogediensten aan, die sedert, bijkans drie eeuwen in het Sticht hebben voortgeduurd. En hadden de „Broeders" van de Hervormde Gemeente er niet voor gezorgd, wij zouden van alle berichtgeving uit de 17de eeuw verstoken zijn geweest. Hun optreden (in alle plaatsen van Holland schier gelijk) was het gevolg van het streven, naar de absolute macht der Staatskerk. De kerkeraad van Maarssen klaagde aan de Utrechtsche Staten, dat deze diensten „inde Sommer-stonde" plaats vonden en de Portugeezen „in 't begin haer stil hadden gehouden, sonder te plegen het Jodendom en den dienst daer annex bij forme van „Conventiculen" (geheime vergaderingen) doch dat zij sedert den zomer van 1653, „derselver menschen merckelijck toegenomen wesende, sy luyden hadden onderstaen nu op hare Sabbathdagen 't samenrottinge (diensten) te maken" waarbij zij openlijk met hun vrouwen, kinderen en dienstmaagden gingen „in een huijs, dat bij een van hen luijder natie aldaer was aengekocht".

Een onderzoek in het gerechtelijk archief leerde mij, dat dit de buitenplaats „Hogesant" moest zijn in 1652 door Dionies Genis gekocht en dat zich onder dezen schuilnaam Abraham Aboab verborg. Nadat Aboab het buiten als eenigste transport gerechtelijk had doen transporteeren en hem door den schout

1) „Tosefta" Baba Metsia II : 2 (Edie Zuckermantel II : 23).

„ingewillight” was (voor geld en goede woorden), dat de Portugeezen haren dienst daarin mochten houden, gingen zij „oock dagelijcx dese en gene voorgemelte plaetse” in en uit om haar gebeden daarin te verrichten. Herhaaldelijk waarschuwdende de Staten van Utrecht tegen het 17de eeuwsche misbruik van de huizen niet te laten transporteeren, en zoo liet Aboab dit niet zonder reden doen voor deze zijn huizinge, waarin de oudste Synagoge van het sticht gevestigd was.

Uit de belendingen bleek mij, dat dit perceel gelegen was aan de Vecht, met voorgevel op den huidigen Breedstraat, waar de Synagoge na een korten tusschenpoos, weldra weder gevestigd werd. Want toen in 1655 de kerkeraad ernst maakte, om er gerechtelijk een eind aan te maken op grond van het Statenverbod van 1653 vertrok de Synagoge ijlings naar de overzijde van de Vecht, dat tot het gerecht van Nieuw Maarsseveen behoorde en waar de Maarssensche Kerkeraad noch de Schout eenigen macht kon doen gelden. Maar spoedig toen de opwinding wat bedaard was, schijnt de Synagoge bij Aboab teruggekeerd te zijn. Zijn Oosterbuurman zal wel geen bezwaren hebben gemaakt, want hij leende in 1655, 400 guldens op een jaarlijksche erfelijke losrente van 24 carolus guldens van onzen „Sr. Dionies Genis Jode, alias Abraham Aboab, en zelfs stond de Schout hem in 1659 toe een staketsel binnen de notenboomen van „Hogesant” te stellen.

Abraham Aboab was een voornaam koopman die een groot gezin had. In Maarssen woonde in 1659 Josephus en Baruch da Costa, die met Aboab zaken deden; althans zij lieten gezamenlijk in een procedure voor het Utrechtsche Hof, de procureur Nicolaas de Cruyff van de „kleyne roe” als gemachtigde voor hen optreden ¹⁾.

Zij dreven een groothandel in tabak. Bij notaris Padhuysen te Amsterdam vinden wij op 6 Juli 1662 een verklaring betreffende het „invoeren van twee en twintich rollen toebacq, die uijt het schip de Oranjeboom, twelck gekomen is van Tercera” voor onzen Sr. Denis Jenis, te Amsterdam gelost werden. En ook zijn verwant Baruch Da Costa zien wij daar (3 Juli 1670) „twintigh rollen Brasilsch toebacq” inslaan. In het Jaarboekje van 1922 (p. 64) wees ik al op Josephus Sastanus Jode, die meer dan 1000 ponden tabak te Maarssen in het klein verkocht. Geen

1) Gerechtel. archief Maarssen No. 773 d.d. 19 Nov. 1655 en 7 September 1659 (Rijksarchief te Utrecht).

wonder dus, dat de heeren zelf sterk dampden, zelfs als zij een „ringh” dansten. Bredero licht ons hierover in zijn „Moortje” in; daar vertelt de jongeling Reynier:

Nu gistre midach, soo wij gingen op den Dam

Daer d'een en d'ander lanst (makker) vast by de borsten quam,
so maeckte wy een ringh ghelyck de Portegysen”.

Dat onze Portugeezen ook te Maarssen een „ringh” hebben gemaakt, bewijst de klacht van den kerkeraad der Christelijke gemeente in 1653, dat zij waren „roupende, crijtende en dansende, springende met taback pijpen ende ijets anders inde hand hebbende”, hetgeen een argument tegen het voortbestaan van Aboab's Synagoge werd.

Abraham Aboab, was gehuwd met Sara Osovirio die hem zeven kinderen schonk n.l. 4 dochters en 3 zoons. Risica of Rifca (= Rebecca) de dochter van bovengenoemden zakenvriend Joseph(us) da Costa huwde met zijn zoon Baruch, van wien zij echter reeds in 1663 weduwe werd, nalatend een 5 maanden oud zoontje, dat naar zijn grootvader Abraham Aboab heette. Voor hem verzocht zij aan de Utrechtsche Staten om haar in 1658 volgens Joodsche traditie gepasseerde huwelijksacte in rechten te erkennen, hetgeen toegestaan werd. Daar zij, toen reeds meer dan tien jaren te Maarssen woonde weten wij, dat dit huwelijk aldaar gesloten moet zijn en wel in de huissynagoge van haar schoonvader. Met het gezin maken wij verder kennis, uit een akte van Notaris Pieter Padthuysen te Amsterdam ¹⁾.

De kinderen met hun echtgenooten waren dan Sr. Fernando Ossorio gehuwd met juffrouw Ribca Aboab, Jacob da Costa gehuwd met Hester Aboab, Rachel Aboab weduwe van Isacq Gabay Mendes, Manuel Coutinho gehuwd met juffrouw Abigael Aboab en Joseph Aboab, allen te Amsterdam dan woonachtig benevens Jacob Aboab Ossorio ²⁾ wien zij machtigen in zake den nalatenschap van hun pas overleden broeder Salomon Aboab.

Het gezin van Araham Aboab was aldus het middelpunt van de aristocratische Portugeesche vestiging van Maarssen en van zijn vroomheid die de Spaansche dichter de Barrios bezong, getuigt ook het oudste Joodsche bedehuis in de Vechtstreek in een zaal van zijn huis ingericht. Hij overleed in het voorjaar van

1) Gem. Archief Amsterdam d.d. 4 Febr. 1675.

2) Deze heeft naar oud Portugeesch gebruik zijn moeders naam aan de zijne toegevoegd.

1665, zoodat hij ruim twaalf jaren deze huissynagoge bestiert heeft. Op 21 Maart 1665 ¹⁾ machtigde „Juffrouw Sara Aboab weduwe ende boedelhoudster van wijlen Abraham Aboab alias Denijs Jennes in sijn leven portugees coopman binnen dese stadt, alwaer sij comparante oock alsnogh is woonende aan Sr. Jacob Aboab Ossorio alias Jacob Jennes Ossorio haren soon mede coopman alhier” om namens haar alle uitstaande gelden in te vorderen en orde op haar zaken te stellen, eventueel van haar onroerende goederen te verkoopen en voorts om voor het Utrechtsche Hof in haar naam te voldoen de sententie van het Hof in d.d. 20 December 1664 geobtineerd bij Rifca da Costa voor haar onmondig zoontje Abraham Aboab de Jonge „ende tot dien eijnde tsij tot Uytrecht int Sticht ofte alhier te geven de verseekeringe die haer Constituante bij de voorseijde sententie opgeleght is”. Ook zij was een zeer godsdienstige dame geweest. Buiten Portugeesche kringen bewoog zij zich weinig „ende want de comparante de Nederlandsche tale niet al te wel en verstaet” verklaart de notaris „soo is haer desen door mij notaris in de portugeesche tale geinterpreteert ende te verstaen gegeven geweest”. Zij trok zich nu geheel van de wereldsche zaken terug, die zij door haar zoon Jacob liet waarnemen, zeer tegen den zin van diens schoonzuster Refica (Rebecca), die hem een insinuatie liet doen. Zij beweert, dat hij voor het Utrechtsche Hof beloofd had „alle de boecken concernerende het sterfhuys” van wijlen „Denis Jennis alias Abraham Aboab den ouden” 14 dagen voor haar ter visie bij den notaris te leggen en eischt nu oogenblikkelijk hiervan uitvoering. Jacob antwoordde „als dat hij voor vier of vijff dagen uijt de stadt most gaen, ende dat soo haest hij wederom sal zijn gecomen alle de voorseijde boecken” bij den notaris ter visie zouden worden gelegd. Mevrouw Aboab zelve schijnt dit te willen hebben voorkomen en gaf bij haar leven alles wat zij bezat reeds weg. Als in 1675 den boedel van haar overleden zoon Salomon geregeld wordt, die blijkbaar bij haar inwoonde, vonden zij bij hem nog een verzegelde zak met pape-rassen en twee boeken benevens een doosje met vier gouden ringen met diamanten die van haar afkomstig waren, doch in een afzonderlijke akte wordt verklaard „dat ten tijde als wanneer Juffrouw Sara Aboab” wed. van wijlen Abraham Aboab enz. „deser werelt overleedt in haer sterffhuys geene andere goede-

1) Not. Padthuysen d.d. 21 Maart 1665.

ren nocte meubelen geweest, nocte gevonden syn dan alleen haer bed, kleederen ende verschooningh van binnen van alle 't welck volgens de begeerte ende versoeck van de voorseijde Sara Aboab ende met consent van hun de claranten een gedeelte uyt-gedeelt is onder arme ende behoefte luyden ende de rest onder hun gedeelt is, sodanig als zij met malcanderen verstaen ende verdragen sijn geweest".

Uit pieteit voor den overleden vader werd op „Hogesant" niets veranderd, evenmin aan de Synagoge. Eerst in 1690 wordt het huis hof, en erf op naam van Jacob Aboab Ossorio, de gezamenlijke kinderen en kleinkinderen van Abraham Aboab gesteld, zooals het naast de Rademaker gelegen was ¹⁾.

Men zocht nu naar een kooper, die niet alleen het buiten en Hof, doch ook de Synagoge in haar staat zou voortzetten en vond die in Abraham Bueno de Mesquita, die het omstreeks 1700 kocht en in 1701 als bezitter voorkomt. Deze nieuwe bezitter liet de 17de eeuwsche huizinge in en uitwendig moderniseeren en noemde het nu „Vegtevoort". Hij liet de scheiding-sloot in 1701 door een schuttnig vervangen, die van den steiger van Vechtendael 13 voet de rivier afliep en in 1705 vervolgens een afscheiding op „d'erve ofte boomgaardje" ²⁾. Aboab Osorio zien wij dan in 1705 een huis, erf en boomgaard aan de Vecht gelegen betrekken.

In 1718 was Bueno de Mesquita met de Synagoge nog op „Vegtevoort" gevestigd, zooals uit het transportregister d.d. 3 Augustus 1718 blijkt. Toen verkocht namelijk de Renensche predikant Johannes Menso aan Bueno's geloofsgenoot, den Amsterdamschen koopman Manuel Henriques, de buitenplaats „Veg-tendael" aan de Westzijde der Vecht gelegen n.l. de hofstede, boomgaard, huizinge schuur en beplanting alles aan de Westzijde der Vecht gelegen „genoemt Vegtendael" strekkend van uit de Vecht tot de Kerkweg toe, alwaar de Heer van Maarssen Jhr. Vincent Maximiliaan van Lockhorst als Heer van Ter Meer en Maarssen ten Oosten en de Heer Abraham Bueno de Mesquita ten Westen gelegen zijn, als vrij en allodiaal goed voor 6500 guldens. De „tuynier" die Manuel Henriques in 1727 voor f 240 sjaars voor „syn Edeles Hoffsteede, Vegt en daal" huurde, moest zorgen voor het bespitten, bezaaien, bepooten en beplanten, het

1) Ibid. 4 Febr. 1675.

2) No. 773 gerechtel. archief d.d. 28 Febr. 1690.

snoeien der boomen, het binden van het latwerk, het scheeren en schoffelen, harken, wieden de orangerie en de boomen te „scharvenen” en daar wel op te passen en den Heer en Mevrouw getrouwelijk te dienen.

De synagoge lag dus, vlak naast Vegtendaal, slechts door een inham in de Vecht gescheiden.

Dit is duidelijk te zien op de kopergravure van Stoopendaal, die in 1719 werd uitgegeven in het plaatwerk „De Zegepralende Vecht dat geest naar t leeven diende om de onvergelyklyke schoonheden van den eenigen Vechtsroom” te verbeelden. De herdruk die minder fraai en scherp verscheen in dat jaar(?) in 40 bij Y. Greeve te Amsterdam, terwijl in 1790 bij J. W. Smit te Amsterdam een editie in 80 verscheen, waarin de prenten eveneens minder fraai zijn. Van 12 van de 100 kopergravures, waarin ook die, welke wij hier bespreken, verscheen een Engelsche editie, waarin de prenten hun sierlijkheid verloren hebben en zelfs primitief aandoen. Het formaat van deze „Perspective Views of Villages, country houses and Gardens situated on either side the River Vecht”, die bij J. Bowles te Cornhill in 1719 verschenen is grooter dan die der oorspronkelijke. Deze prent stelt een gezicht op Maarssen als dorp voor, links de groote koepel van den heer van Maarssen, daarnaast de geschoren haag en koepel van „Vegtendaal” van Manuel Henriqus en daarnaast het vierkante koepeltje van „Vegtevoort” van Bueno de Mesquita, de Synagoge¹⁾.

Een twintigtal jaren bleef de Synagoge nu bij Bueuo de Mesquita gevestigd in „Vegtevoort”. Evenals Aboab was hij een ijverig bestuurder zijner Synagoge waaruit zich langzamerhand een Joodsche gemeente ontwikkelde. Dit blijkt ook aan de mededeeling van den 18de eeuwschen Portugeesch-Joodschen dichter David Franco Mendes in zijn handschrift over de Geschiedenis der Portugeesche Joden van Holland. Abraham Bueno de Mesquita stichtte een Joodsche gebroederschap ter beoefening der Wetstudie en gedachtig aan Genesis 21 : 33 „En hij (Abraham) plantte een boom te Beërseba en verkondigde daar in naam van God” enz., noemde hij de broederschap (mede zinspelend op zijn eigen naam *Abraham* „*Eschel Abraham* (de boom van Abraham). Dit is de oudste Joodsche gebroederschap in het Sticht.

Het schijnt dat de gemeente nu een grooter localiteit wensch-

1) Op de Engelsche plaat staat Vegtendaal niet aangegeven.

Het koepeltje van Vechtevoort te Maarssen.

te en het blijkt nu dat daarvoor reeds plannen gereed waren. Na ruim 60 jaren zou de zaal van het oude „Hoogesant” als Synagoge ontruimd worden. Onze Abraham Bueno de Mesquita verhuurde „Vegtevoort” nu aan zijn geloofsgenoot Isaac Teixeira de Mattos alias Manuel Teixeira Junior, eveneens een Amsterdamsch Portugeesch-Joodsche koopman, bij wien de diensten nog eenigen tijd konden doorgaan, totdat de nieuwe Synagoge gereed zou zijn.

In 1718 machtigde echter Abraham zijn vrouw Sara tot verkoop zoodat zij op 29 November 1719 voor het gerecht van Maarssen compareerde en aan onze Teixeira deze „sekere hofstede huysinge, erve en boomgaret staende en gelegen op het Sant genaemt Vegtevoort”, met alle de bepotinge en beplantinge met „alle het geene ind selve huysinge was berustende, sulcx selve tot nu toe bij den heer comparant bewoont, en gebruykt wordt uytgesondert het geene is inde kamer alwaer tot nu toe de Joodse synagoge wordt gehouden” voor f 3000, terwijl men hieronder niet te verstaan had de aan de overzijde van deze hofstede of tuyn „liggend huys mede Vegtevoort genoemt” ¹⁾ de later Portugeesche Synagoge”.

1) Gerechtl. Archief Maarssen No. 773 d.d. 14 Nov. 1718, 29 Nov. 1719 (fol. 32).

De Joodsche Gemeente keek nu naar verschillende erven voor de nieuwe Synagoge uit, terwijl Teixeira om die zaak te bespoedigen, der Gemeente het verder gebruik van Vegtevoort opzegde. De gemeente was onderwijl genoeg uitgebreid en tot welstand gekomen, om tot nieuwbouw op een aanzienlijker punt te kunnen overgaan.

Dra had de Christelijke Kerkeraad lucht hiervan, of zij wijdde aanstonds een zitting aan de bespreking, hoe dit gevaar af te wenden. Dat was Zondag 18 December 1718 's avonds ten vijf ure, waarbij als gewoonlijk met gebed begonnen werd. Den broeders was ter oore gekomen, dat de Joodsche Natie de Staten per requeste om toestemming tot opbouw van een nieuwe Synagoge te Maarssen of Maarsseveen zoude verzoeken en zij herinnerde zich natuurlijk direct de verbodsbepalingen van 1653 en 1655, waarbij zulks ten zeerste verboden was. Was het de Joodsche Natie niet genoeg dat zij desondanks toch oogluikend waren doorgegaan?

Wat Roomsgezinden niet was vergund vroegen de *Joden* nu aan: een publieke, openbare Kerk.

Ook in 1696 was er over de buitensporigheden der *Joden* geklaagd, die thans natuurlijk dan nog veel grooter zouden worden. De Kerkeraad had kennis gekregen van het feit, dat de *Joden* reeds na onderscheidene erven hadden uitgekeken voor den opbouw en natuurlijk achtte hij zich bevoegd en zelfs verplicht de Staten per requeste te verzoeken, der *Joden* verzoek niet in te willigen.

De predikant en de oudste ouderling, namen op zich het request behoorlijk aan te bieden, hetgeen blijkens de Statenresoluties van 25 December 1718 inderdaad is geschied. Wij vinden hier ook het contra-request van de Portugeesche Joodsche Natie van Maarssen, waarbij zij betoogt, dat zij verplicht waren tot het hebben eener Synagoge, zeker waar zij langs de Vecht een groot getal uitmaken, dat zij „laestelijck” daarvoor „Vegtevoort” hadden gebruikt, dat het gebruik na den verkoop was opgezegd en de Portugeezen dus gaarne een geschikt lokaal voor Synagoge zouden willen laten bouwen.

De Staten benoemden een commissie van zes heeren om beide requesten te onderzoeken. De kerkeraad besloot heiroop haar request aan den heer van Deyl, het lid dezer commissie en eerste commissaris der Staten nog eens ter hand te stellen. Tevens besloot zij een maand later dat, waar zij wel de acte van 1655 maar

die van 1653 niet in haar resolutieboek kon vinden, deze acte „tot het voortsetten van hun saak” uit de Statenresolutie te laten lichten. De beslissing is nooit gevallen; zoo kwam de Portugeesche gemeente evenwel toch aan een Synagoge.

Ook ging de Joodsche Gemeente nu politiek te werk. Zonder de goedkeuring der Staten een Synagoge in te richten, dat ging niet. Daarom besloot de gemeente uit haar armenkas, daar er blijkbaar geen armen waren, de kleinere buitenplaats Vechtevoort of „Klyn Vechtevoort” genaamd voor de Gemeente aan te koopen op naam van twee harer leden, n.l. Aron Nunes Henriques alias Manuel Henriques en Jacob Abrabanell.

Abraham Bueno de Mesquita was toen al overleden, want Sara Mendes d'acosta, zijn weduwe, magtigde den 28ste April 1719 voor Notaris Cornelis van Agthoven te Amsterdam, Mozes Pereira Junior tot transport van deze Huizinge aan deze beide heeren, zonder de Portugeesche Gemeente in het minst ook te noemen. Op 27 Mei d.a.v. werd het transport voor het Maarsensche Gerecht gepasseerd, waarbij evenmin de Portugeesche Gemeente gekend werd. Mozes Pereira Junior, verklaarde toen, nadat de 40ste penning betaald was „te transporteren op te dragen ende in vollen eygendom over te geven „seeckere huysinge, erve en thuyne staende en gelegen onder desen geregte op het Sant tegens over de huysinge en hoffsteede competerend de Heer Manuel Taxeira Junior genaemt Vegtevoort, strekkende voor van den dijk tot agter tegen het lant offte den boomgaerd van Ernst van den Bree, daer westwärts d' Heer Francisco de Medina, ende oostwärts den Hoog Ed. geb. Heere Vincent Maximiliaan van Lockhorst, Heere van ter Meer ende Maarsen etc., naest geerft en gelegen zyn ende genaemt Kleyn Ver-tevoort”.

De koopsom bedroeg twee duizend gulden, die uit de Armenkas der Gemeente bereids betaald werden.

Eerst vijftig jaar later werd de Synagoge aan de Gemeente getransporteerd. Immers den 24 Augustus 1769 zonden Parnas-syns een request naar de Gedeputeerde Staten, waarbij zij dit geheele geval verhalen betreffende deze „Huysinge, erve ende thuyne” van „Kleyn Vegtevoort” met de bedoeling het voor de gemeente „tot een Bidplaatse te doen approprieren zoodat het ook zedert gevolgd is”.

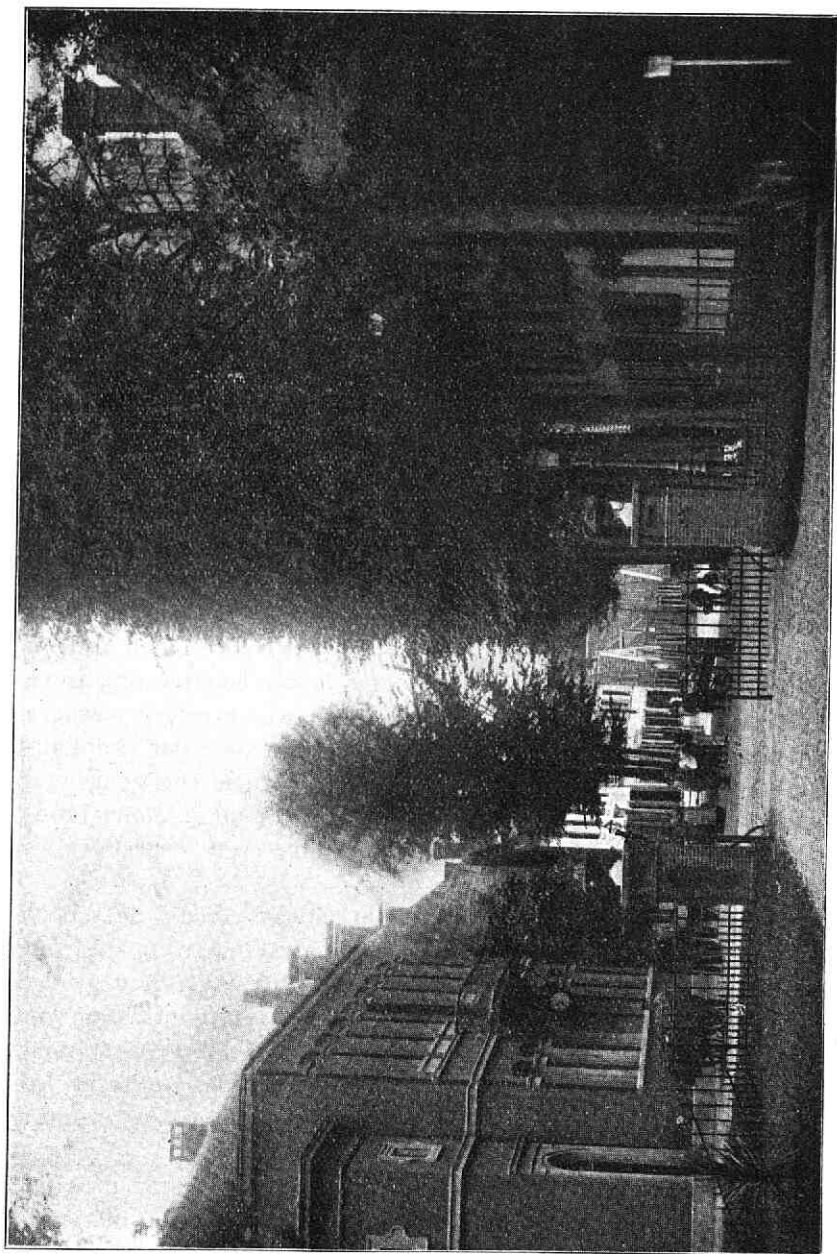
Zij hadden met het formeren van een Gemeente gewacht tot de Staten in verband met de Utrechtsche geocroyeerde Provin-

ciaele Compagnie „gracieuſelijk belieft hadden in den Jare 1720 dezelveſer Protectie aan de Portugeeſche Joodsche Natie te verleenen”, dat als een antwoord op het verzoek van 1719, om een Synagoge te mogen bouwen, te beſchouwen is. De plannen der Compagnie waren toen nog in wording, vandaar, dat men alvast maar met het „quasie” transport van de nieuwe Synagoge was begonnen.

Later moeſten natuurlijk de kinderen en erfgenamen van Aron Nunes Henriques en Jacob Abrabanel, de grondlaſten betalen. De Staten hadden na rapport van de Commiſſie van onderzoek geen bezwaar dit te veranderen, zoodat eerst in 1769 vijfzig jaar later de Synagoge aan de Portugeſche Gemeente getransporteerd werd.

Deze actie was eigenlijk uitgegaan van Mozes Alvares Bueno, als erfgenaam van zijn vrouw Clara Nunes Henriques, het eenig nagelaten kind van oneen Manuel Nunes Henriques Ook hij verklaarde voor Notaris Dominicus Gerrets te Amſterdam „dat hem Comparant wel is bewust, en hem mitsdien ten vollen is bekend, toen het aan de Portugeeſe Joodsche gemeente niet was gepermitteert een Publique Kerk tot het waarnemen der Godsdienst te hebben als toen door de Portugeeſche Gemeente tot Maarſſen, uyt derzelveſer arme kasse is gekogt zeker huys tot Maarſſen en het zelve is geſteld en getransporteert aan en op de name van voornoemde Manuel Nunes Henriques (zijn comparants voornoemd overledene vrouw vader) en van Jacob Abrabanel en vervolgens dat Huys al mede ten koſten van de Arme Casse van de Portugeeſche Joodſe Natie en gemeente tot Maarſſen is vertimmerd en geappropriert, tot waarneming en verrigting der Gods Dienſt voor de Portugeeſche gemeente, en dat voornoemde Manuel Nunes Henriques, nogh mede voornoemde Jacob Abrabanel, tot den aancoop en vertimmering van het voorszijde Perceel uyt hun privé beurse daar toe niets hebben gecontribueert. En zij mitsdien in effecte ook nimmermeer eijgenaars van dat perceel zijn geweest, en het Huijs maar enkel en alleen om voorgemelde redenen aan hun is getransporteert”

Ook hij verklaart uitdrukkelijk dat de Staten voor eenige tijd (bedoeld wordt de protectie van 1720) „aan de Portugeeſche gemeente tot Maarſſen goedgunſtiglijk hebben gelieven te permitteren de vrijen oeffening der godsdienst, en toestaan een kerk tot Maarſſen, om hun Godsdienst te verrigten, en waar te nemen”. Het transport, waar alles nog eens in den bree-

„Hogesant” of „Nieuw Vechtevoort” te Maarsse.

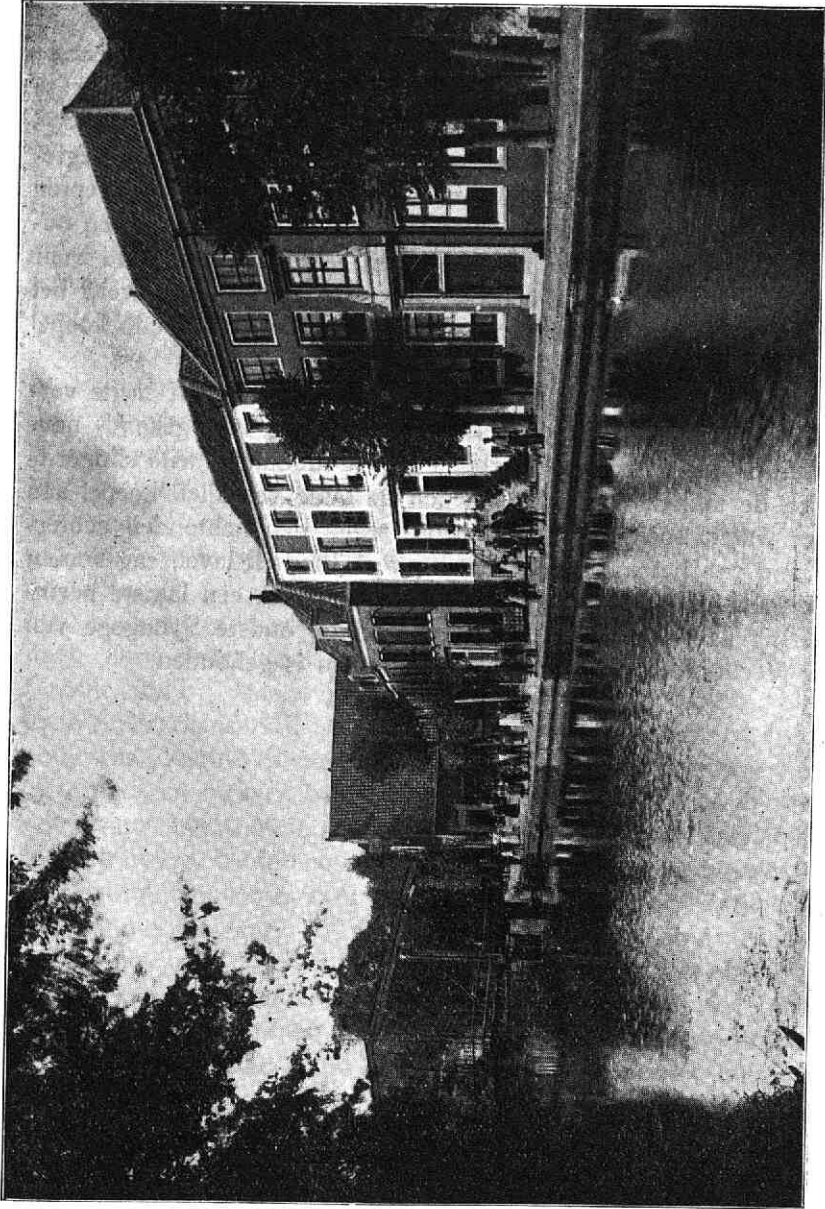
Rechts: „Nieuw Vechtevoort” voordat het bedorven werd. Links: de plaats der voormalige Portugeesche synagoge, terwijl op den voorgrond de thans afgebroken poort van het huis „Ter Meer” te zien is.

de gereleveerd is vond toen ten slotte eindelijk voor den Gerechte van Maarssen in hetzelfde jaar 1769 nog plaats, nadat ook schout en schepenen van Maarssen de zaak hadden toegelicht.

Zoo was dan de Gemeente in het bezit van een eigen Synagoge gekomen, althans van een gebouw, dat zoo goed en kwaad als het ging daartoe werd ingericht. En toen de „gratieuse protectie” van de Staten van Utrecht in het volgende jaar 1720 afkwam, formeerde zij aanstonds een officieele Joodsche Gemeente, die zij den naam Newéh Sjalom, Woning des Vredes, gaven, overtuigd dat slechts liefde en eendracht in staat zouden zijn der Gemeente aan haar doel te doen beantwoorden.

In het request van 1764 wordt uitdrukkelijk nog eens vermeld hoe het verleden van die Statenprotectie van 1720 oorzaak was dat „t Zedert voorschreven tijd verscheiden Portugeesche Joodsche Familien en Huysgezinnen en familien inzonderheid binnen de dorpen van Maarsen en Nieuw-Maarseveen met hunne woningen en buytenplaatsen hadden nedergezet, zo de Supplianten onderdaniglijk vertrouwen niet zonder voordeel van de gemelde districten ende overige inwoonders der voorszede Dorpen toe te brengen, dat ook sedert dien tijd en al kort na den gemelten jare 1720 tot bestand van voorschreve Familien binnen den Dorpe van Maarsen was geerigeert zekere Woning geappropieert tot een vergaderplaats voor der supplianten Godsdienst, en aldaar geformeert geworden ene gemeente, bekend onder den naam Nevé Salom waar toe de gezetene Joodsche Familien zo onder Maarsen als Maarseveen respectievelijk vervolgens behoord hebben”.

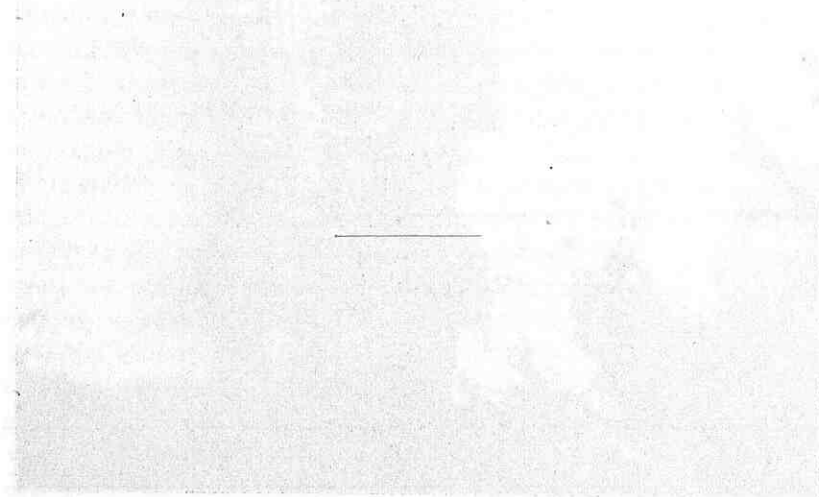
De oudste synagoge van het Sticht, alwaar zooals de schout en gerechte toelichten, de Portugeezen eerst maar in stilte en oogluykende geweest zijnde, werd toen ontruimd en zag nog ruim een eeuw het statige nieuwe bedehuis, ook t inrichten van een tweede, derde en vierde synagoge en ook aller verdwijning In 1763 behoorde het nog aan de Teixeira's. Toen verkocht Jacob Teixeira de Mattos deze huyzinge, nu „Nieuw Vegtevoort” genaamd. Hij liet toen de zijlen op de vloeren liggen, benevens verkocht hij aan den nieuwen eigenaar van den ouden inboedel een groot en een klein kabinet, een marmeren tafel met vergulden voet, twee zitbanken, een groote schilderij, een strijktafel, twee „glaaze trekkasjes”, een ledikant met een „catoenen behangsel” zes gaazen Khasinetten”, een „kaarssekist en een bierstelling”.

Gezicht van uit het koepeltje over de Vecht.

Voor verschillende doeleinden is het oude buiten eenige jaren nog gebruikt, tot eindelijk het verval van het groote leegstaande perceel haar grens bereikt had. Op deze beide oude foto's uit de vorige eeuw zien wij nog den ouden toestand. Op de eerste is de thans afgebroken poort van het huis ter Meer nog te zien, links de school, de plaats der Vroegere Portugeesche Synagoge „Kleyn Vegtevoort” en rechts „Hogesant” of „Vegtevoort” of „Nieuw Vechtevoort”, zooals het zich in ongerepten staat vertoonde. De tweede foto laat nog een gezicht uit den ouden tuin over de Vecht zien, tusschen het zware geboomte waar tusschen den laat 18de eeuwschen koepel stond. Toen werd het statige huis tot winkels en garage omgebouwd, de oude koepel afgebroken.

Maar ik heb evenals Van Leusden den ouden hof in de verheven schoonheid van verlaten verwildering nog gekend, nauwelijks te begaan. Woest groeide er het oude hout, wild slingerde zich de takken en bladeren tegen de oude vervallen koepel aan het water, somber en weemoedig tegen den lichtenden achtergrond van het oude dorp, dat zooveel Joodsch leven zag komen en gaan. Zoo blijve zijn meesterlijke ets dan een laatste herinnering aan den plaats, waar eenmaal de oudste Synagoge van de Vechtstreek en op Stichtschen bodem is gehouden.

Johanna van Abcoude.

De wereld wordt overstromd met roman-litteratuur, en de auteurs beijveren zich dikwijls om de meest fantastische verhalen op te dischen. De werkelijkheid is echter meestal natuurlijker en aangrijpender.

De tragische geschiedenis van de heldin van dit verhaal wordt in de oude kronieken in korte woorden en onopgesmukt meegedeeld, zoodat ik er de voorkeur aan geef om deze geschiedenis te laten volgen in de taal en spelling die de kroniekschrijver gebruikt heeft.

1399. In dit selve Jaer doen reysde Heere Jan van Bredenroede Ridder, in Hierlant ¹⁾ in S. Patricius Vegeuyer ²⁾, daar hij de XL dagen vanden vasten in was en quam wederom op S. Olofs dagh. Dese dede maken ende fonderen in die Santpoorte ³⁾ een Capelle, die hij dede wijen ende consacreren in der eeren Gods ende S. Patricius: Hij hadde een huysvrouwe geheeten Johanna, ende was Heere Willems dochter van Abcoude, die welcke door informatie en ingeven van haren man drie jaren daer na die werelt gelaten heeft, ende ginck inder Vrouwen Clooster tot Wyck te Duersteden. Ende heere Jan voorseyt begaf mede die werelt, ende worde een convaers ⁴⁾ totten Carthuys buyten Wtrecht. ⁵⁾.

Daer nae int Jaer MCCCC ende seven des daechs na S. Urbanus dach starf heer Willem van Abcoude ende van Wijck te Duersteden, geen kinder anders achterlatende, dan alleene Joncfrouwe Johanna, die dan was een besloten Nonne, ende profesijt ⁶⁾ int Clooster te Wijck te Duersteden, huysvrouwe Jans van

1) Ierland.

2) Vagevuur.

3) Santpoort bij Haarlem.

4) Convers = leekebroeder.

5) In 1492.

6) Profes = Kloosterling die de gelofte afgelegd heeft.

Bredenroede, professide convaers totten Cathuysers buyten Wtrecht. Dese heer Willem worde begraven int Clooster te Wijck voorseyt.

Doen quam Joncheer Jacob van Gaesbeeck heeren Zweers soon van Gaesbeeck, des voorseyde heere Willems broeder, ende accepteerde ende nam die Heerlickheden van Abcoude ende Wijck, Dat siende heere Jan van Bredenroede, die convaers voorsz. door informatie ende ingeven van eenige quaden Raetsluyden, is wt dat Clooster ghegaan ende als men seyde creech hij dispencacie ende verlot van den Stoele van Romen, dat hij zijne huysvrouwe weder uyt de Clooster soude nemen ende soude also met haer accepteren Abcoude ende Wijck. En also hem vele resistencie ende wederstant in deser saken ghedaen worde, soo is dese heer Jan voorseydt, int Jaer ons Heeren MCCCC ende thien opten neghensten dach in April met veel gewapents volcks ghecomen in die stede van Wijck ende daer viel een groote schermutsinghe daer vele poorters doot bleven, ende heeft zijn huysvrouwe wt dat Clooster ghenomen, ende brachtse in zijn herberghe. Dit vernemende heer Fredrick van Blanckenhem, Bisschop van Wtrecht heeft terstond vergadert alle die soudeniens die hy ghecrygen conde, ende is ghetoghen van der Horst, daer hy doe lach, ende quam met gewapender hant binnen die stede van Wijck ende hij nam heere Jans huysvrouwe ende beslootse weder in dat Clooster, ende nam heeren Jan van Bredenroede ghevangen ende gaf hem Jonckheer Jacob die hem gevangen sette opt huys te Wijck. Ende aldus wert dese Joncheer Jacob van Gaesbeeck vrij heer van Abcoude eende van Wyck.

Daarna int jaer MCCCC en elf den thienden dach van Januario, starf deze voorseyde Jonckfrou Johanna int Clooster van Wijck, heeren Jans huysvrouwe ende leijdt aldaer begraven ende na haar doot worde heere Jan van Bredenroede wter vangenissen gelaten, maer hy ginck eylacy niet weder in zyn Clooster. Hy wert namaels in die groote strydt te Blangys verslaghen anno veertienhondert ende vijftien. ¹⁾

In het midden der 14e eeuw leefde Gijsbrecht heer van Abcoude, Wijk bij Duurstede, Gaesbeeck, Putten en Strijen.

¹⁾ Jan van Brederode streed aan Fransche zijde tegen de Engelschen bij Azincourt.

Hij had twee zoons :

1. Willem, heer van Abcoude en Wijk bij Duurstede, deze had eene dochter :

Johanna van Abcoude, gehuwd met Jan van Brederode.

2. Zweder, heer van Gaesbeeck, Putten en Strijen had een zoon :

Jhr. Jacob van Gaesbeeck, die in de geschiedenis van Holland en Utrecht een groote rol heeft gespeeld.

Jacob van Gaesbeeck en Johanna van Abcoude waren dus volle neef en nicht.

J. G. TH. GREVENSTUK.

Baambrugge, November 1927.

INHOUD.

1. Naamlijst	V
2. Verslag van den Secretaris.. .. .	XI
3. Rekening van den Penningmeester.. .. .	XIII
4. Excursie langs de Vecht	XIV
5. Loosdrechtsch porselein	XVIII
<hr/>	
6. Een wolvenjacht in 1593 door J. Schipper Jr. . . .	1
7. Over een leelijke gewoonte in de Loosdrechten, door J. Schipper Jr... .. .	5
8. De bemoeiingen van P. C. Hoofst met Weesp en Wees- percarspel, door A. van Beek	9
9. De oudste Synagoge van de Vechtstreek, door Jac. Zwarts	20
10. Johanna van Abcoude, door J. G. Th. Grevenstuk	35
